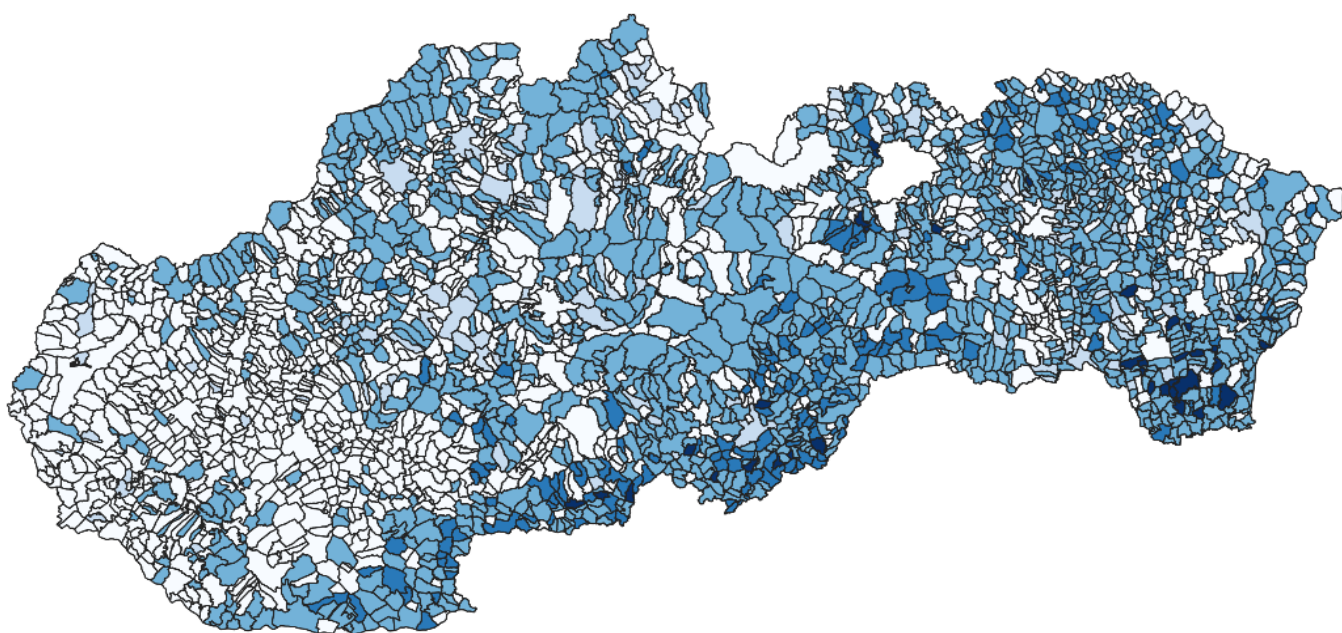

HÍBKOVÁ ŠTÚDIA ENERGETICKEJ CHUDOBY

Prognostický ústav,
Centrum spoločenských a psychologických vied,
Slovenská akadémia vied,
jún 2023

Autor: Dušana Dokupilová, Prognostický ústav CSPV SAV
Daniel Gerbery, Katedra sociológie Filozofická fakulta UK

Kontakt:

dusana.dokupilova@savba.sk

Ako citovať túto správu:

Dokupilová, D., & Gerbery, D. (2023). *Hĺbková štúdia energetickej chudoby*.

Mapa na obálke: Rizikové obce pre ohrozenie energetickou chudobou na základe Indexu ohrozenia

Grafika: Martina Repíková

© Bratislava, Prognostický ústav, Centrum spoločenských a psychologických vied, Slovenská akadémia vied, 2023

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

Pod'akovanie

Táto publikácia vznikla na základe spolupráce so spoločnosťami Slovenský plynárenský priemysel, a.s., Západoslovenská distribučná, a.s., ZSE Energia, a.s., Stredoslovenská energetika, a.s., Stredoslovenská distribučná, a.s. a Východoslovenská distribučná, a.s..

Pod'akovanie za starostlivé opakované čítanie a pripomienkovanie tejto štúdie patrí jej zadávateľom.

Obsah

Podakovanie.....	3
Obsah	4
Úvod	5
Slovensko v európskom kontexte	6
Situácia v SR	10
Cena energií	11
Príjmy domácností	12
Vek a technický stav obydí	13
Index ohrozenia energetickej chudobou	15
Výdavky na elektrinu, plyn, drevo/pelety a uhlie v rodinných domoch	17
Definovanie energetickej chudoby.....	22
Náklady na energie a ich dokladovanie	29
Vplyv zvýšenia cien energií na energetickej chudobu.....	31
Odporúčania pre opatrenia na riešenie problému energetickej chudoby.....	32
Opatrenia na podporu zvyšovania energetickej efektívnosti a opatrenia spojené s úpravou obydí	32
Opatrenia zamerané na zlepšenie vybavenosti obydí z hľadiska zariadení a infraštruktúry využívaných pre dodávanie energie	33
Opatrenia, ktorých cieľom je priama pomoc domácnostiam vystavených energetickej chudobe a práca s nimi.	33
Opatrenia zamerané na zlepšenie spolupráce rôznych aktérov a vytváranie nových inštitucionálnych riešení	35
Spôsoby financovania	36
Skupiny obyvateľstva najviac ohrozené energetickej chudobou (súčasnosť, budúcnosť a riešenia)...	37
Dôchodcovia	37
Jednorodičia	38
Jednočlenné domácnosti	40
Domácnosti s deťmi	41
Domácnosti so ZŤP členmi	42
Marginalizované rómske komunity (MRK)	42
Odporúčania pre zachovanie legálnych foriem bývania	47
Záver.....	48
Použitá literatúra.....	49
Príloha.....	51

Úvod

Energetická chudoba je najčastejšie definovaná ako stav, keď domácnosť nemá finančné prostriedky na úhradu výdavkov za energie alebo keď príjmy domácnosti nedostatočne kryjú jej výdavky na energie, čo znamená, že po úhrade nákladov za energie by jej zostalo nedostatočné množstvo finančných prostriedkov na pokrytie základných životných potrieb.

V rámci Európy je Slovensko krajinou s najvyšším podielom výdavkov na energie k disponibilným príjmom. V celoeurópskom porovnaní dajú obyvatelia Slovenska (spolu s Čechmi) na energie najväčšiu časť svojich príjmov (Gouveia, 2022). K rovnakým zisteniam prišli aj ďalšie štúdie, ktoré identifikovali Slovensko ako, v rámci Európy, tretiu domácu (neuvažuje sa o dopravných nákladoch) energetickou chudobou najohrozenejšiu krajinu (OpenEx, 2019). Jedným z kľúčových dôvodov je výška príjmov. Ďalším je nedostatočná energetická efektívnosť obydľí. Náš bytový fond je tvorený staršími a (nedostatočne) rekonštruovanými budovami, ktoré sú energeticky náročné.

Energetická chudoba sa neprejavuje vždy vysokými nákladmi na energie. V takomto prípade možno hovoriť o skrytej energetickej chudobe, ktorou sú zvyčajne ohrozené domácnosti, ktorí majú nižšie príjmy, čomu prispôsobujú (znižujú) svoje výdavky aj na energie. Minimalizácia výdavkov vedie k nedostatočnému vykurovaniu, resp. k využívaniu energetických služieb na sub-optimálnej úrovni. To môže mať celý rad priamych (problémy s obydľím spôsobené nízkymi teplotami) ako aj nepriamych konzekvencií (vo vzťahu k zdravotnému stavu, psychickej pohode, kvalite života a pod.).

S energetickou chudobou súvisí aj problém vykurovania obydľí nevhodnými palivami (ako sú uhlie, mokré drevo, odpad), ktoré má taktiež vážne sociálne i environmentálne dopady mnohokrát na širokú populáciu, nielen tých, ktorí sú ohrození energetickou chudobou.

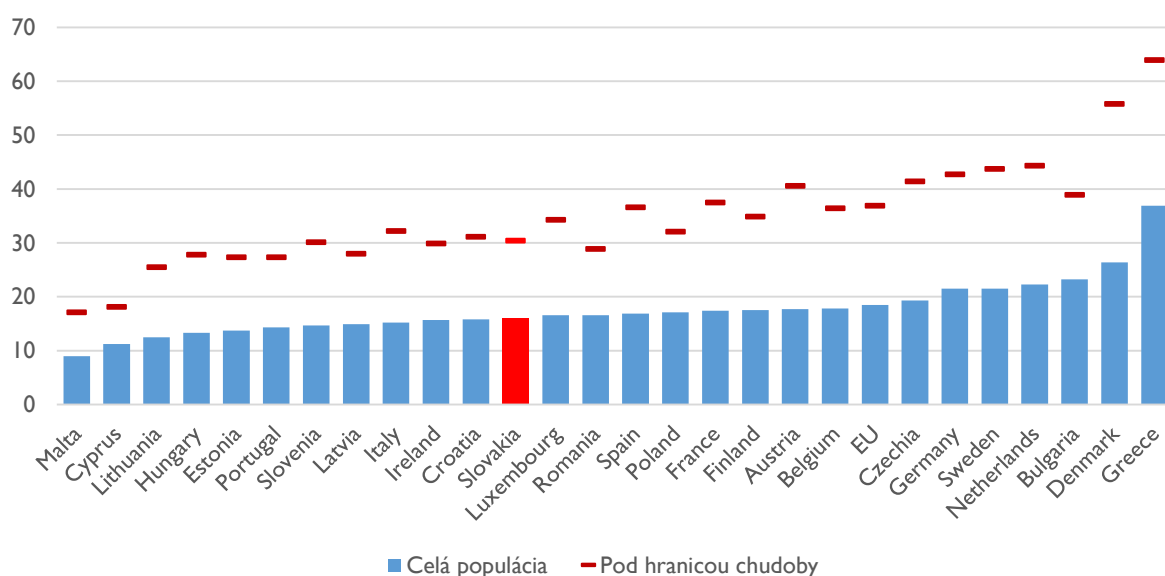
Nastavenie vhodných intervencií vo vzťahu k energetickej chudobe tak má multiplikatívne efekty, nielen v oblasti samotného zabezpečenia dostupnosti energií.

Slovensko v európskom kontexte

Podľa údajov Eurostatu za rok 2020, výdavky na bývanie¹ na Slovensku predstavovali v priemere 16% disponibilného príjmu. Nižšiu úroveň vykazovalo ďalších jedenásť krajín. Komparatívne údaje z Eurostatu zachytávajú už aj rok 2021, avšak Slovensko zostáva nepokryté. Možno s veľkou pravdepodobnosťou predpokladať, že výška podielu sa zvýšila, podobne ako vo všetkých ostatných krajinách EÚ. V niektorých krajinách došlo medziročne aj k výrazným skokovým nárastom.

Výdavky na bývanie odkrajujú oveľa väčšiu časť z disponibilných príjmov v domácnostiach, ktoré sa nachádzajú pod hranicou chudoby. V roku 2020 bol ich podiel takmer dvojnásobne vyšší (30 %). V medzinárodnom porovnaní však Slovensko aj v tomto prípade patrí ku krajinám, kde podiel výdavkov na bývanie je nižší než vo väčšine EÚ.

Graf I: Podiel výdavkov na bývanie na disponibilnom príjme domácností, 2020

Zdroj dát: Eurostat

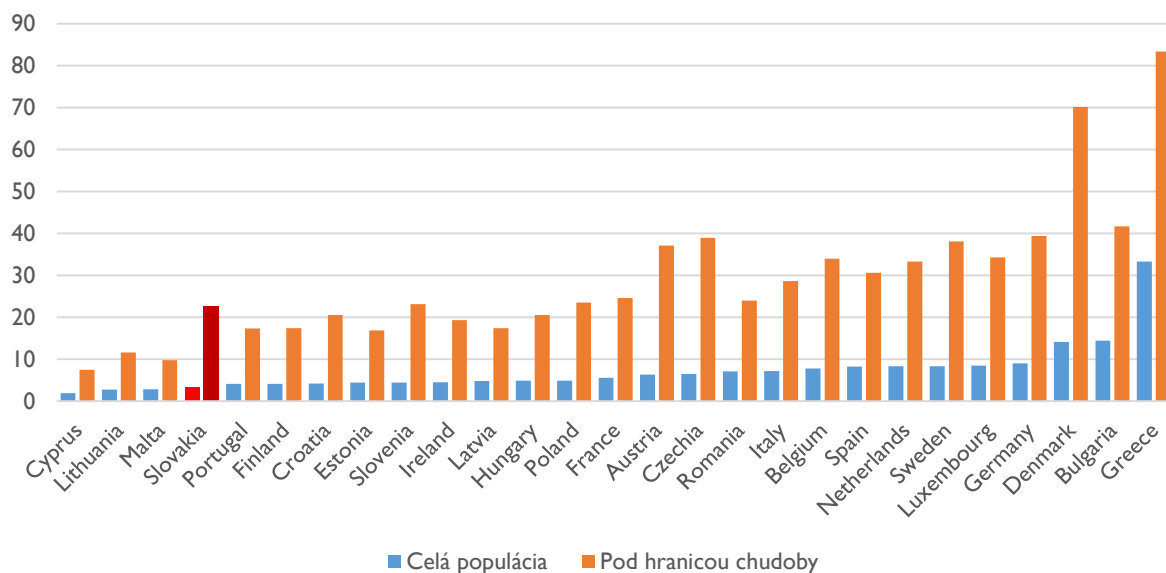
Hoci miera preťaženia výdavkami na bývanie, definovaná ako stav, keď výdavky presiahnu úroveň 40% disponibilného príjmu domácností, je v celej populácii nízka, chudobné domácnosti čelia aj tu oveľa výraznejšiemu sociálnemu riziku. Kým v celej populácii sa v roku 2020 nachádzali 3 % domácností, u ktorých výdavky na bývanie prekročili hranicu 40 %, medzi chudobnými domácnosťami ich bolo násobne viac (23 %). Tu treba upozorniť na širšie konzekvencie vysokých hodnôt tohto indikátora. Ak náklady na bývanie prevyšujú 40 % čistého príjmu, ide o tak vysoký podiel, keď domácnosť musí zásadným spôsobom pristúpiť k redukcii výdavkov a/alebo k ich substitúcii. Situácia na Slovensku z hľadiska výdavkov na bývanie z pohľadu disponibilného príjmu patrí k lepším ako vo väčšine krajín EÚ.

V porovnaní s ostatnými krajinami je preťaženie výdavkami na bývanie na Slovensku zastúpené v oveľa menšej miere. Vzťah príjmu a výdavkov na bývanie tak má priaznivejšiu podobu než vo väčšine EÚ.

¹ Výdavky na bývanie definuje Eurostat ako súhrn nasledujúcich kategórií výdavkov: nájomné, výdavky za elektrinu, vodu, plyn, kvapalné a tuhé palivá, tepelnú energiu, výdavky za dodávku vody, zber smetí, odvod odpadových vôd a výdavky spojené s údržbou a opravou obydľí. Najväčšími položkami sú nájomné a výdavky za energiu. Najmenšími výdavky spojené s údržbou a opravou obydľí.

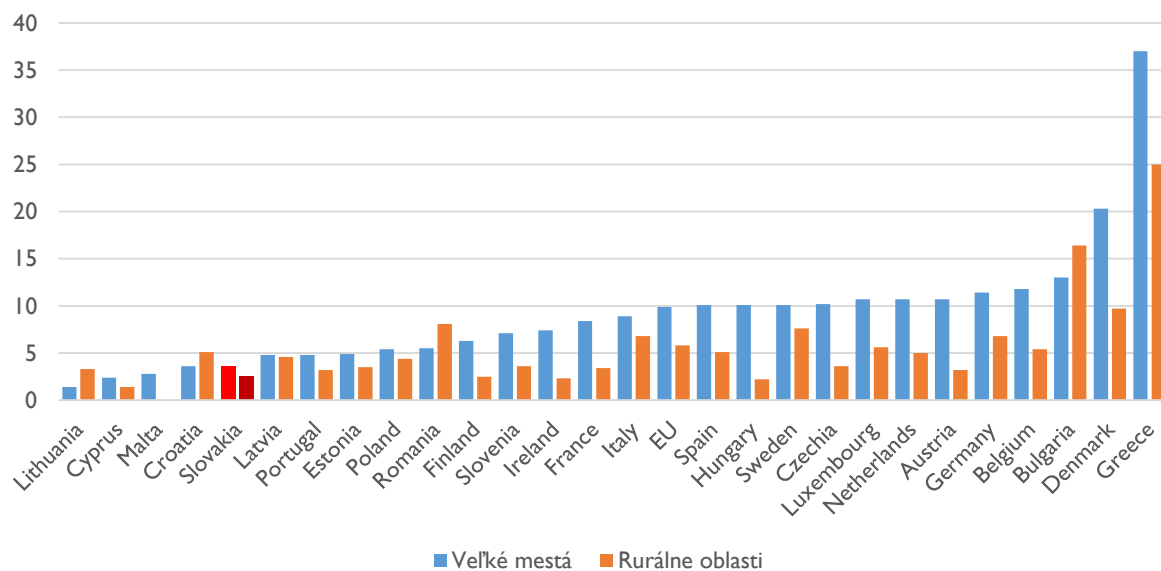
Výskyt preťaženia výdavkami na bývanie sa líši podľa stupňa urbanizácie. Častejšie ju nájdeme vo veľkých mestách. Avšak rozdiel medzi mestami (3,6 %) a rurálnymi oblasťami (2,5 %), ktorý nájdeme na Slovensku, nie je v porovnaní s inými európskymi krajinami výrazný.

Graf 2: Preťaženosť výdavkami na bývanie (% , 2020)

Zdroj dát: Eurostat

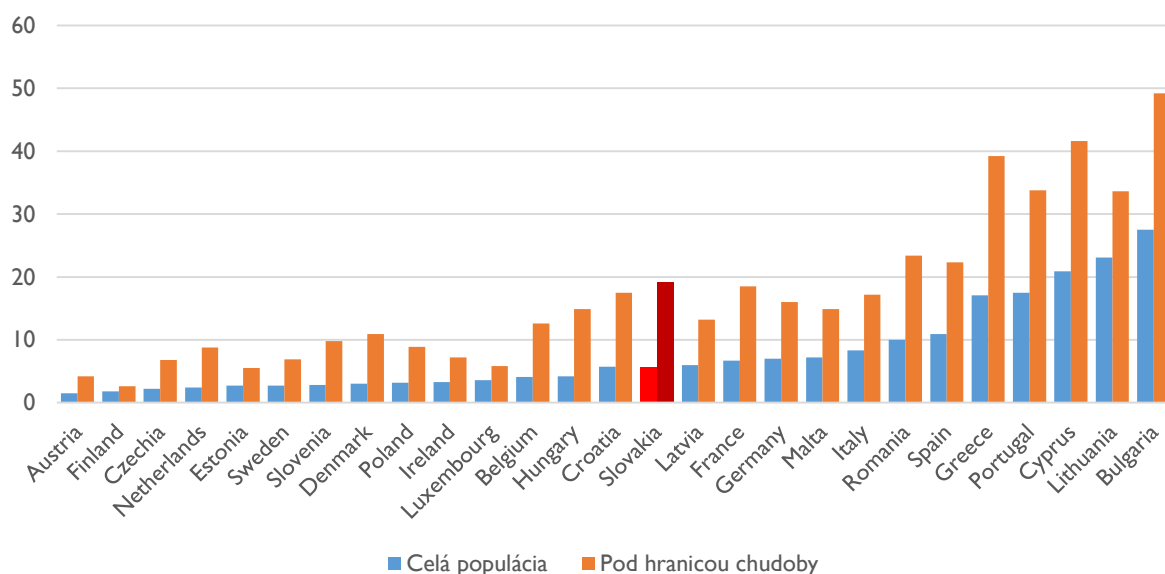
Graf 3: Preťaženosť výdavkami na bývanie – porovnanie podľa stupňa urbanizácie (% , 2020)

Zdroj dát: Eurostat

Jedným z kľúčových indikátorov rizika energetickej chudoby v zostave ukazovateľov využívaných v priestore EÚ je podiel domácností, ktoré si nemôžu dovoliť udržiavať v obydli adekvátne teplo. V roku 2020 bolo na Slovensku 5,7 % domácností čeliacich tomuto typu deprivácie. U domácností, nachádzajúcich sa pod hranicou chudoby, to bolo 19 %. Miera ohrozenia chudobných domácností patrí v tomto ohľade k tým vyšším v rámci EÚ (čo neplatí, ak je reč o priemernej hodnote za populáciu ako celok).

Graf 4: Neschopnosť udržiavať v obydli primerané teplo (2020)

Zdroj dát: Eurostat

Komplexnejší pohľad na kvalitu bývania poskytuje kompozitný ukazovateľ miery závažnej deprivácie v oblasti bývania. Ten zachytáva, aká časť obyvateľstva žije v domácnostiach, ktoré sú preplnené a zároveň vykazujú prítomnosť aspoň jedného z nasledujúcich typov deprivácie týkajúcej sa bývania: zatekajúca strecha/vlhké okná, absencia sprchy alebo vane, absencia vnútornej toalety, príliš tmavé obydlie. Preplnené obydlie je také, v ktorom nie je k dispozícii určitý minimálny priestorový štandard, definovaný vo vzťahu k veľkosti domácnosti. Tento štandard je definovaný nasledovne:

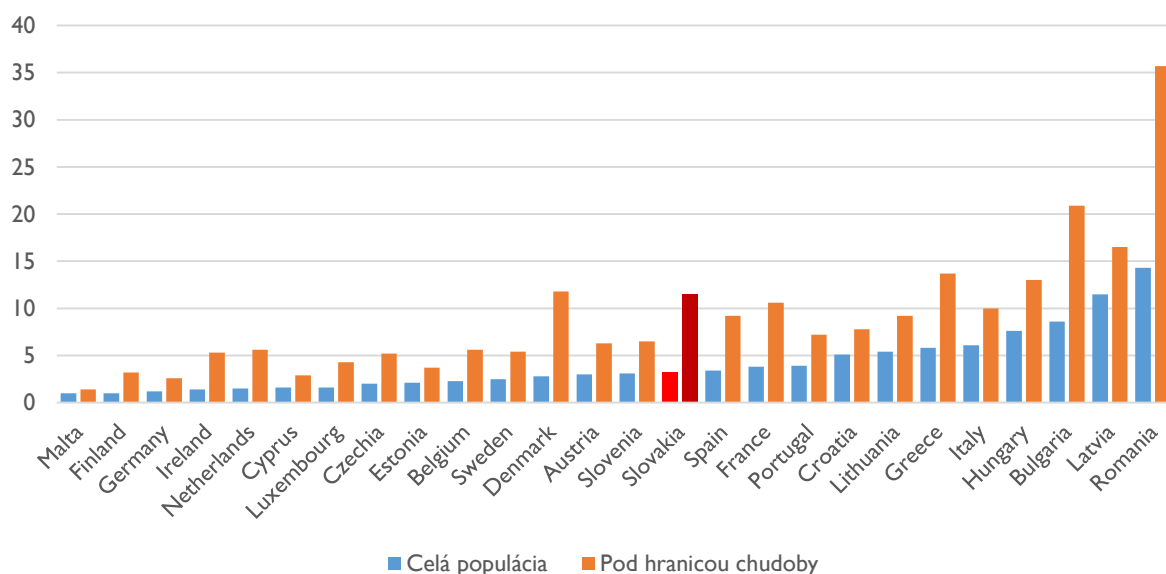
- jedna izba na celú domácnosť,
- jedna izba na pár v domácnosti,
- jedna izba pre každú samostatne žijúcu osobu vo veku viac ako 18 rokov alebo viac,
- jedna izba pre pár osôb rovnakého pohlavia vo veku od 12 do 17 rokov,
- jedna izba pre pár detí do 12 rokov.²

V roku 2020 bolo na Slovensku 3,2 % osôb, ktoré žili v domácnostiach vystavených závažnej deprivácii v oblasti bývania. V populácii chudobných ľudí sa tento závažný problém týkal 11,5 % osôb. Kým z hľadiska ohrozenia populácie ako celku Slovensko nijako nevyniká, miera závažnej deprivácie v oblasti bývania u chudobných osôb patrí medzi tie najvyššie v EÚ³. Konkrétne ide o šiestu najvyššiu hodnotu spomedzi krajín EÚ.

² Príklad: 5 členná domácnosť: otec, matka, synovia 20, 17,15 roční musia mať štyri izby, aby nebývali v preplnenom obydli - jednu izbu na celú domácnosť, jednu izbu na pár (otec a matka), jednu izbu pre 20 ročného a jednu izbu pre synov 17 a 15 ročných.

³ Rumunsko reprezentuje veľmi špecifický prípad - s hodnotou ukazovateľa (36 %), ktorý je veľmi vzdialený ostatným krajinám.

Graf 5: Miera závažnej deprivácie v oblasti bývania (2020)

Poznámka: Poľsko v grafe nie je zahrnuté, pretože v databázach Eurostatu nie sú dostupné dáta za rok 2020.
Zdroj dát: Eurostat

Pozícia Slovenska v európskom kontexte sa dá označiť ako prevažne priaznivá. Slovensko vykazuje nižšiu mieru preťaženia výdavkami, nižšiu mieru problémov s vykurovaním domácnosti, ale aj nižšiu mieru deprivácie v oblasti bývania. Avšak v prípade posledného menovaného ukazovateľa to platí len pre populáciu Slovenska ako celok. Skutočnosť, že chudobné domácnosti patria z hľadiska materiálnej deprivácie v oblasti bývania k tým najohrozenejším, má konzekvencie aj pre problematiku energetickej chudoby. Dôvodom je zloženie kompozitného indikátora. Vysoká miera deprivácie sa totiž dotýka aj takých situácií, ako sú nevyhovujúce vlhké okná, zatekajúca strecha či tma v obydli. Ide o skutočnosti, ktoré majú potenciál spolu-formovať problémy vedúce aj k ohrozeniu energetickej chudobou.

Výdavky na bývanie sa niekedy vnímajú ako základný indikátor energetickej chudoby.

Treba však zohľadniť, že výdavky na bývanie v sebe zahŕňajú aj také položky, ako sú výdavky na prenájom. To sa potom prejavuje aj v komparatívnom postavení Slovenska. Keďže miera bývanie v prenájmech je na Slovensku v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami veľmi nízka (obyvatelia na Slovensku, v oveľa väčšej miere ako inde v Európe, bývajú v nehnuteľnostiach, ku ktorým majú vlastnícky vzťah), aj výdavky na platbu nájomného a aj celkovo na bývanie sú nižšie než v iných krajinách. Najčastejšie používaným indikátorom, ktorý hovorí o situácii z hľadiska energetickej chudoby, sú výdavky na energiu, ktoré sú analyzované v ďalšej kapitole.

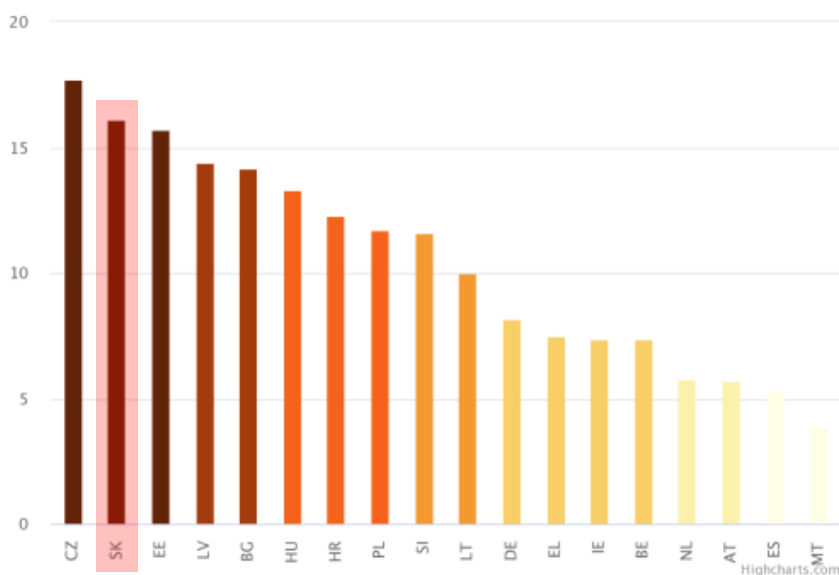
Situácia v SR⁴

Podľa SOBD 2021 má Slovensko:

- 5 449 270 obyvateľov,
- 1 833 150 bytových domácností,
- 1 234 592 rodinných domov,
- 2 235 586 bytov (v rodinných a bytových domoch a iných budovách a objektoch).

Výdavky na energie⁵, ktoré sú jedným z indikátorov energetickej chudoby, sú osobitnou kategóriou, kde sa zaťaženie slovenských domácností výrazne prejavuje v medzinárodných porovnaníach. Slovensko je krajinou s najvyšším podielom výdavkov na energie⁶ ku disponibilným príjmom. V celoeurópskom porovnaní dajú obyvatelia Slovenska (spolu s Čechmi) na energie najväčšiu časť svojich príjmov (Gouveia, 2022). Rovnaká situácia platí pre ľudí s najvyššími aj najnižšími príjmami. Obyvatelia s najnižšími príjmami vynaložia priemerne 16 % zo svojich príjmov na výdavky na energie. (Graf 6) V horšej situácii v rámci EÚ je len Česko, kde najchudobnejší obyvatelia na výdavky na energie vynaložia viac ako 17 % svojich príjmov.

Graf 6: Podiel výdavkov na energie pre 20% domácností s najnižšími príjmami

⁴ V analýzach boli použité najnovšie dáta dostupné v čase uverejnenia štúdie. Údaje o výške dôchodkov z roku 2020, o priemernej nominálnej mzde zamestnanca za rok 2021 – obe na regionálnej úrovni a o cene energií za rok 2022. Napriek časovému nesúladiu publikovaných údajov môžu tieto pomerne reálne vystihovať situáciu týkajúcu sa ohrozenia energetickej chudobou, keďže dôchodky sa valorizujú vo všetkých okresoch rovnako a medziročne nedochádza k výrazným absolútnym zmenám v ich hodnotách. Súčasne najvýraznejší posun v hodnotách nastal medzi rokmi 2020 a 2022 pri cenách energií. Použitie starších údajov by spôsobilo skreslenie súčasnej situácie vo výraznej miere.

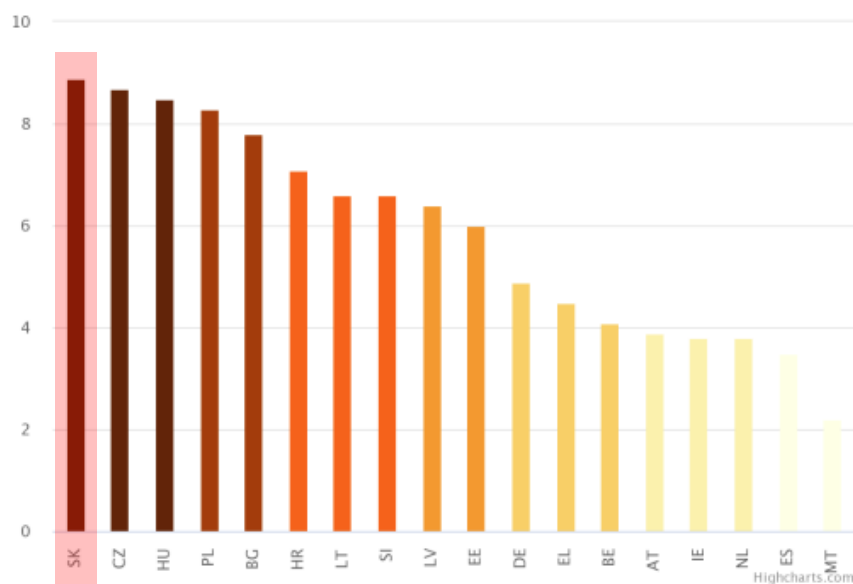
⁵ Výdavkami na energie v domácnostiach sa rozumie výdavky na kúrenie a chladenie, ohrev teplej vody, svietenie a používanie elektrospotrebičov, varenie a iné. Uvažuje sa o všetkých zdrojoch energie – elektrina, plyn, teplo, biomasa, pevné palivá. Tieto údaje však nemusia presne vyjadrovať skutočnú situáciu, keďže najmä údaje o spotrebe biomasy nie sú systematicky zbierané.

⁶ V nasledovnom texte budeme rozlišovať energiu podľa zdroja, z ktorého pochádza- elektrickú energiu, energiu z plynu dreva, slnka.... Preto sa budeme vyjadrovať v množnom čísle.

Zdroj: Gouveia, 2022 (Energy Poverty Advisory Hub)

Obyvatelia s najvyššími príjmami vynaložia na výdavky za energie najvyššiu časť zo svojich príjmov v rámci krajín EÚ – takmer 9 %, podobne ako v Česku (Graf 7).

Graf 7: Podiel výdavkov na energie pre 20% domácností s najvyššími príjmami

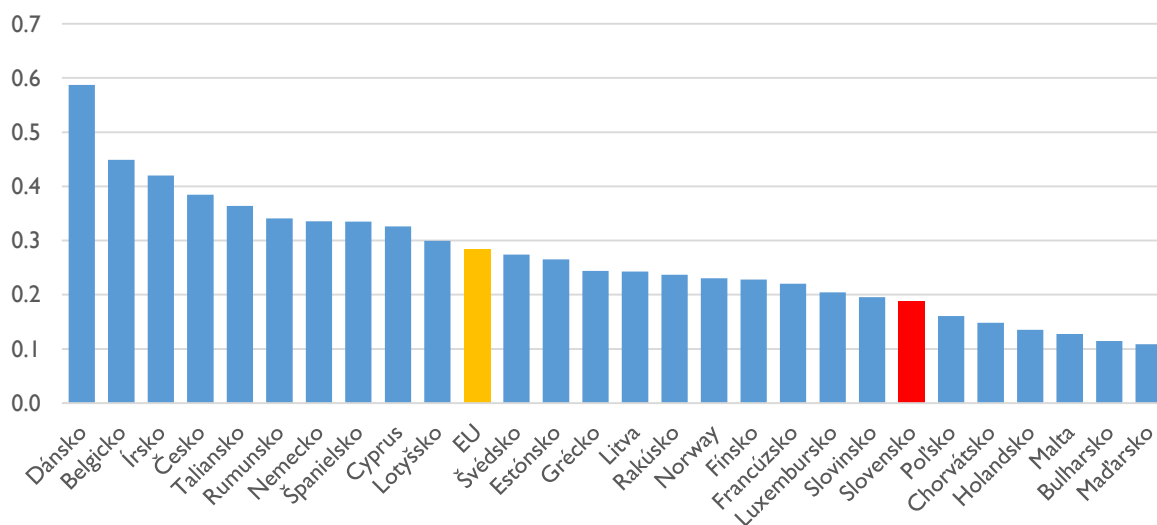

Zdroj: Gouveia, 2022 (Energy Poverty Advisory Hub)

Cena energií

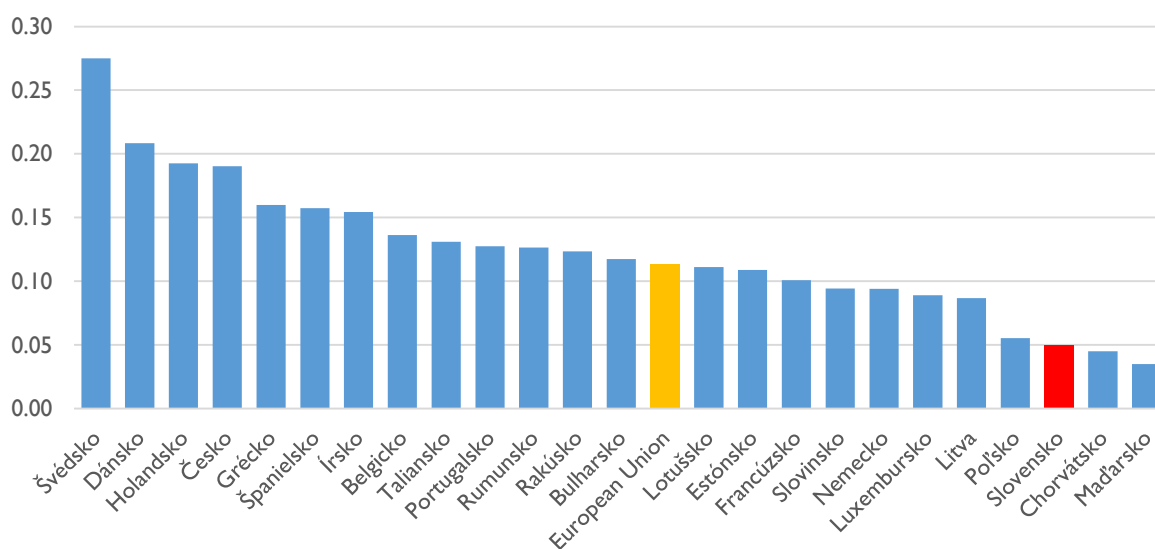
Cena energií (plyn, elektrina) pre domácnosti na Slovensku je však výrazne pod európskym priemerom a patrí k najnižším v rámci Európy. (Graf 8 a 9) Slovensko malo ku koncu roka 2022 siedmu najnižšiu cenu elektriny a tretiu najlacnejšiu cenu plynu pre domácnosti v rámci EÚ.

Graf 8: Cena elektriny za kWh pre domácnosti v SR vrátane daní a poplatkov za 2. polrok 2022 (eur)

Zdroj dát: Eurostat

Graf 9: Cena plynu za kWh pre domácností v SR vrátane daní a poplatkov za 2. polrok 2022 (eur)

Zdroj dát: Eurostat

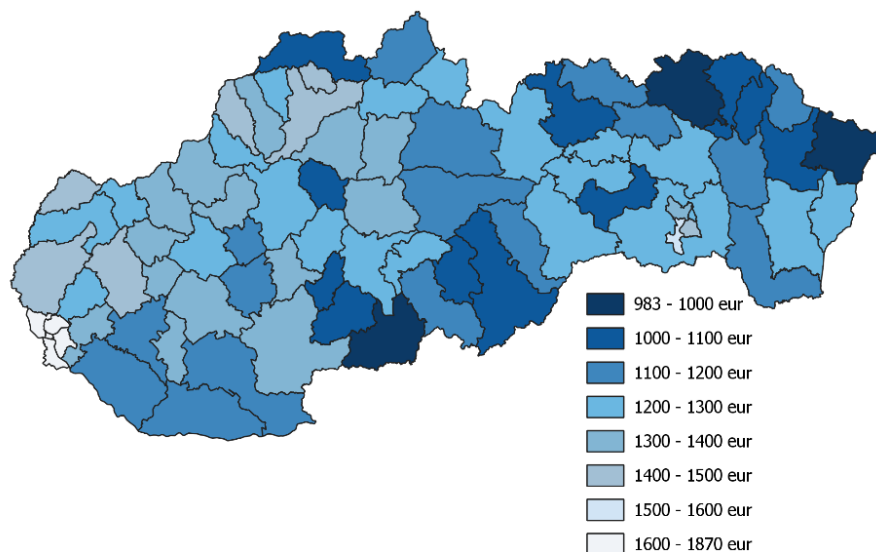
Z uvedeného vyplýva, že ceny energií nie sú príčinou energetickej chudoby v SR. Tá je spôsobená inými faktormi, ktoré je potrebné identifikovať a zamerať sa na ich ciele riešenie. Do úvahy pritom treba brať aj vývoj v rámci EÚ. Ak je cieľom EÚ vytvorenie jednotného trhu s elektrinou a plynom a zavedenie jednotnej energetickej politiky (napr. z hľadiska zdanenia jednotlivých druhov energií), nemožno očakávať, že ceny energií v SR budú významne nižšie ako v okolitých krajinách. **V prípade, že nárast cien energií bude vyšší ako rast príjmov, môže dôjsť k nárastu podielu ľudí v energetickej chudobe.**

Jedným z kľúčových dôvodov zlej situácie medzi slovenskými domácnosťami je výška príjmov. Druhým, podstatným dôvodom, je nedostatočná energetická efektívnosť obydľí, ktorá je naviazaná najmä na výšku príjmov, ale aj na nedostatočné povedomie o potrebe zvyšovania energetickej efektívnosti, ale aj komplikovaný prístup k zabezpečeniu a spolufinancovaniu zlepšovania efektívnosti.

Príjmy domácností

Súčasne sú na Slovensku citelné výrazné regionálne rozdiely v príjmoch (vyjadrené v priemernej nominálnej mzde). Najvyššie sú v bratislavských okresoch vo výške 1724 až 1870 eur. Najnižšie v okrese Snina – 983 eur a v okrese Veľký Krtíš – 997 eur. Okres Bratislava II vykazuje príjmy, ktoré sú o 33 % vyššie ako priemerné príjmy v SR. Okres Snina s najnižšími príjmami má o 30 % nižšie príjmy ako priemer SR. (Mapa 1)

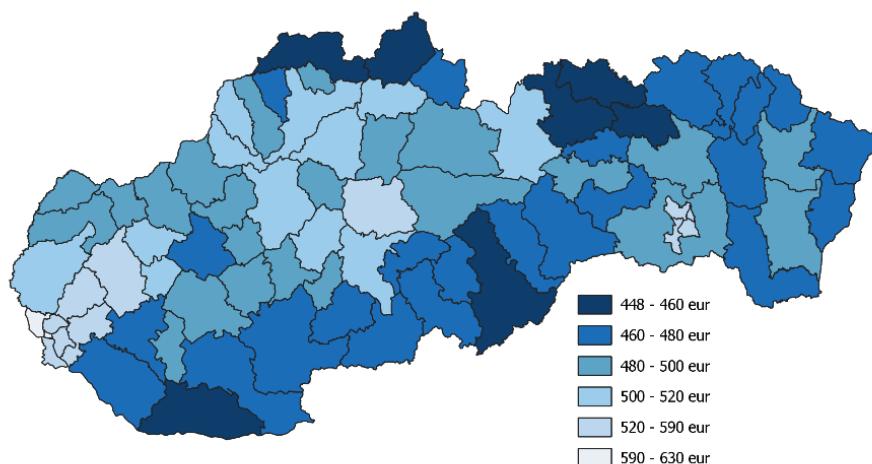
Mapa 1: Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca (eur), 2021

Zdroj dát: ŠÚ SR

Podobné rozdiely sú aj v príjmoch pochádzajúcich zo starobných dôchodkov. Okres Bratislava I mal v roku 2020 priemerné dôchodky na úrovni 630 eur, čo je 26 % nad priemernou úrovňou dôchodkov v SR. Okres Čadca, v ktorom dôchodcovia poberajú najnižšie dôchodky, títo dostali o 10 % menej ako priemerný slovenský dôchodca. (Mapa 2) Južné, východné a okrajové severné okresy Slovenska vykazujú nižšie príjmy zo zamestnania aj z dôchodkov.

Mapa 2: Priemerná mesačná výška vyplácaných starobných dôchodkov k 31.12. 2020

Zdroj dát: Sociálna poisťovňa

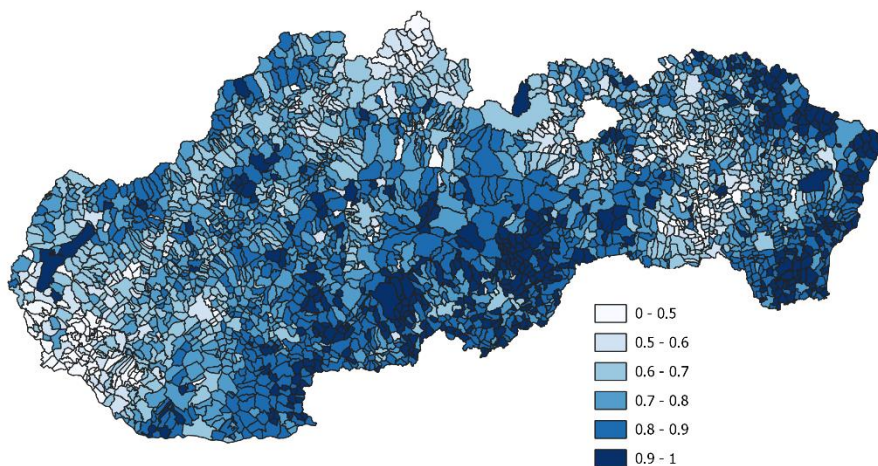
Vek a technický stav obydľí

Významným problémom je vek rodinných a bytových domov spojený s nízkou energetickou efektívnosťou slovenských obydľí. Ľudia bývajú v nezateplených alebo veľmi slabo zateplených domoch,

s nevhodnými oknami, dvermi, využívajú spotrebiče s vysokou energetickou náročnosťou, často staré desiatky rokov.

V oblasti juhu stredného a východného Slovenska sa v ostatnom období výstavba nových domov zastavila aj z dôvodu zníženej ekonomickej sily obyvateľstva. V tejto oblasti je výrazný podiel starších domov. (Mapa 3)

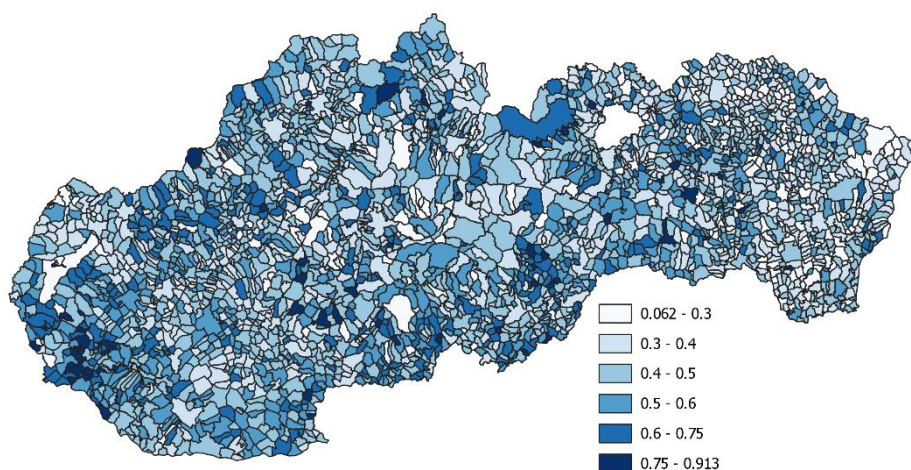
Mapa 3: Podiel domov postavených pred rokom 1980

Zdroj dát: ŠÚ SR

Juh a juhozápad Slovenska je oblasťou s nízkym podielom rekonštruovaných domov po roku 2000. (Mapa 4)

Mapa 4: Podiel domov, ktoré neboli rekonštruované vôbec, alebo posledná rekonštrukcia bola pred rokom 2000

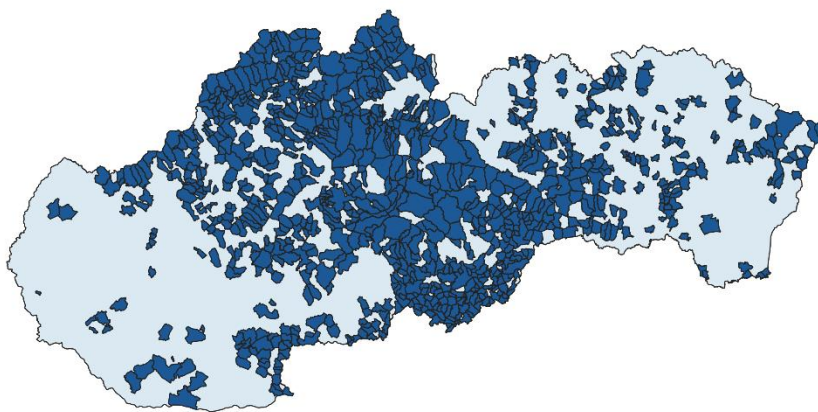

Zdroj dát: ŠÚ SR

Stav domu, ktorý nie je dostatočne tepelne izolovaný, zodpovedá aj za náklady na vykurovanie (chladenie). Spojené s príjmami domácností môže znamenať energetickú chudobu, ktorá je regionálne nerovnomerne zastúpená. Výrazne viac postihuje regióny, ktoré trpia nízkymi príjmami. Je to spôsobené aj neschopnosťou ľudí v týchto regiónoch zabezpečiť si kvalitnú rekonštrukciu svojho bývania, preto sú náklady na energiu v týchto oblastiach výrazne vyššie v porovnaní s regiónmi s vyššími príjmami.

Významným problémom, ku ktorému prispieva vo výraznej miere obyvateľstvo vystavené energetickej a príjmovej chudobe, je znečisťovanie ovzdušia nevhodným spôsobom vykurovania – nevysušeným drevom, uhlím a odpadom. Prejavuje sa v oblastiach s výrazným podielom marginalizovaných rómskych komunit (MRK), ale k zvyšovaniu znečistenia prispieva aj majorita nezodpovedným, ľahostajným či neinformovaným správaním sa. Súčasne, oblasti so silne znečisteným ovzduším sa nachádzajú najmä v hornatých oblastiach Slovenska, s horšími rozptylovými podmienkami (Mapa 5).

Mapa 5: Oblasti so silne znečisteným ovzduším

Zdroj dát: SHMÚ

Index ohrozenia energetickej chudobou

Na základe podkladových informácií získaných pri štúdiu energetickej chudoby (spomenuté a vysvetlené aj v predchádzajúcich častiach štúdie) bol pre určenie regiónov (obcí), ktoré sú ohrozené energetickou chudobou vytvorený index ohrozenia energetickej chudobou. Vstupujú doň 4 základné ukazovatele:

- **stav obydľí v obci** – podiel nerekonštruovaných obydľí a podiel obydľí starších ako 40 rokov (SOBD, 2021). Problémom nie sú staré alebo nerekonštruované domy. Problém vidíme v starých a súčasne nerekonštruovaných domoch. Do skupiny ohrozených obcí sú preto zaradené tie, ktoré majú oba podiely vysoké - ak súčin spomínaných podielov je vyšší ako 0,3. T.j. napríklad obec, kde je 60% domov starších ako 40 rokov a súčasne 50% domov neprešlo rekonštrukciou, alebo 80% domov je starších ako 40 rokov a 40% domov neprešlo žiadnou rekonštrukciou.
- **príjem** – vyjadrený ako priemer mediánov hrubej mzdy obyvateľov obce v rokoch 2014-2017. Obec je pokladaná za ohrozenú z hľadiska výšky príjmov, ak patrí k 25% obcí s najnižším mediánovým príjmom obyvateľov obce.
- **výdavky za energiu** – vytvorený na základe podielu obyvateľov obce, ktorých spotreba energií je vyššia ako dvojnásobok národného mediánu spotreby energie (jedna z medzinárodne

⁷ VÝBOŠŤOK, Ján. Priestorová divergencia a prehĺbovanie nerovností v regiónoch Slovenska = Spatial Divergence and the Deepening of Inequality in Slovak Regions. Bratislava : Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2020. 130 s.

prijímaných definícií energetickej chudoby). Medzi ohrozené obce patrí tretina obcí s najvyšším podielom takýchto obyvateľov.

- **znečistené ovzdušie** – obce zaradené do zoznamu rizikových obcí na základe kvality ovzdušia (SHMÚ, Štefánik, 2021).

Každý ukazovateľ, ktorý spĺňa podmienku ohrozenia obce energeticou chudobou, má hodnotu/váhu 1. Celková hodnota indexu pre každú obec sa vypočíta ako súčet hodnôt/váh jednotlivých ukazovateľov.

Stav obydli a príjem sú najvýznamnejšími indikátormi energetickej chudoby. Domácnosti, ktoré majú nízky príjem a súčasne majú nevyhovujúci stav svojho bývania (dávno postavené a nerekonštruované), sú s veľmi veľkou pravdepodobnosťou vystavené energetickej chudobe. Aby sa z nej vymanili je potrebná pomoc zo strany štátu v podobe finančnej pomoci ideálne v podobe pomoci so zvyšovaním energetickej efektívnosti.

Vysoké výdavky na energie môžu byť znakom nedostatočnej energetickej efektívnosti a veľkej energetickej potreby pre dosiahnutie tepelného a energetického základu (minimálnych tepelných podmienok), ale aj znakom nehospodárneho správania. Na základe pozorovania však domácnosti, ktoré majú nízky príjem prispôbujú svoje výdavky príjmom domácnosti. To znamená, že domácnosti s nízkymi príjmami sa správajú hospodárnejšie a vysoké výdavky na energie dosahujú najmä v prípade zachovania základnej potreby energie.

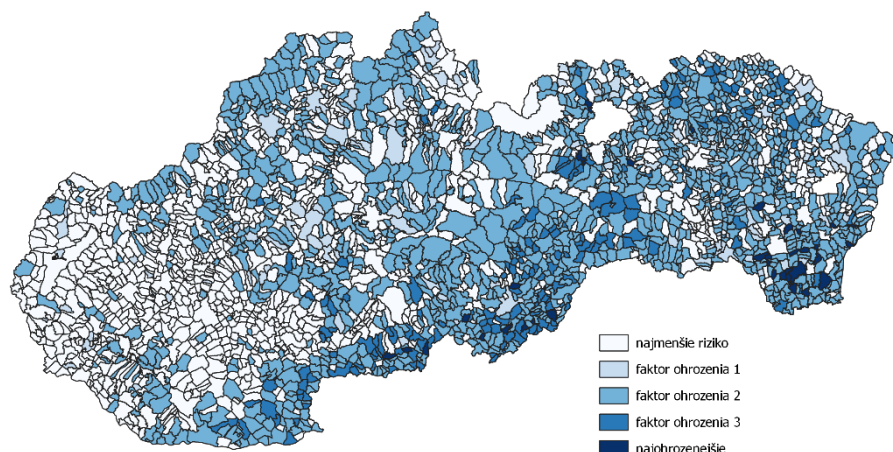
Znečistené ovzdušie prispieva k horším životným podmienkam prejavujúcim sa aj na zdraví všeobecnej populácie. Býva najmä, ale nie výlučne, v oblastiach so zlými rozptylovými podmienkami. Obyvatelia v nich žijúci môžu trpieť častejším výskytom niektorých ochorení. Domácnosti žijúce v obciach s vysokým faktorom znečisteného ovzdušia môžu mať len malé percento domácností v energetickej chudobe, ale aj z dôvodu zlých rozptylových podmienok sa toto prejaví na zdraví celej obce. A dôvodom zlej kvality ovzdušia nemusí byť energetická chudoba domácností, ale aj nerozumné správanie obyvateľstva (spalovanie odpadu – stavebného, nábytkárskeho...), ktorého príjmy sú dostačujúce pre ekologickejšie formy vykurovania.

Index ohrozenia energeticou chudobou berie do úvahy podmienky pre vznik aj prejavy energetickej chudoby. Každý zo základných ukazovateľov, ktoré berie index do úvahy môžu, ale nemusia byť znakom problému energetickej chudoby. Čím je však index pre danú obec vyšší, tým väčšia je pravdepodobnosť, že obyvatelia danej obce sú vystavení energetickej chudobe.

Obce, ktoré sú najvýraznejšie ovplyvnené energeticou chudobou, s hodnotou indexu ohrozenia 4, na základe takto konštruovaného indexu ohrozenia energeticou chudobou, sa nachádzajú najmä v južných častiach Slovenska – obyvatelia týchto obcí majú mzdy, ktoré patria k najnižšiemu príjmovému decilu (vyjadrený v hrubej mzde). Súčasne sú ich obydlia v nevhodnom stave – staršie a nezrekonštruované a ich výdavky na energie sú najvyššie v rámci SR. Do tejto skupiny patria nielen obce, ktoré sú ohrozené na základe všetkých štyroch ukazovateľov, ktoré vstupujú do indexu, ale sú do nej zaradené aj obce bez znečistenia ovzdušia a súčasne spotreba energií (elektrina a/alebo plyn) domácností obce patrí k 10% najvyšších v rámci SR (prepočítaním mediánovej spotreby energie odberných miest na úrovni obce). Do tejto skupiny sa dostávajú aj obce, kde sa vykuruje prevažne plynom alebo elektrinou, čo sa prejavuje na vysokej spotrebe energií a domácnosti neznižujú výdavky na energie vykurovaním drevom či odpadom.

Obyvatelia v obciach s indexom ohrozenia 3 sú vystavené negatívne pôsobeniu 3 zo 4 uvažovaných ukazovateľov, alebo podobne ako v prípade najohrozenejších obcí, ich spotreba energií patrí k 10% najvyšších v rámci SR a súčasne sú vystavené ďalšiemu z uvažovaných ukazovateľov. Tieto obce patria do skupiny obcí z najnižšieho decilu hrubej mzdy. Obyvatelia v obciach s nižším indexom ohrozenia (1a 2) patria do 25% obcí s najnižšou priemernou hrubou mzdou a súčasne majú vysoké výdavky na energie a/alebo nevhodné obydlia.

Mapa 6: Rizikové obce pre ohrozenie energetickou chudobou na základe Indexu ohrozenia

Zdroj dát: vlastné výpočty

Výdavky na elektrinu, plyn, drevo/pelety a uhlie v rodinných domoch

Na základe údajov, ktoré boli zozbierané medzi obyvateľmi rodinných domov starších ako 10 rokov v januári a februári 2023 agentúrou Focus pre spoločnosť Budovy pre budúcnosť⁸, a ktorej ďakujeme za poskytnutie dát, sa dajú určiť modelové spotreby energií jednotlivých typov domácností bývajúcich v rodinných domoch. V nasledujúcich dátach sú zahrnuté výlučne domácnosti z rodinných domov (tvoria 49% bytového fondu), a nie domácnosti bývajúce v bytových domoch.. Napriek obmedzeniu na rodinné domy sú uvedené údaje dôležité pre určenie cieľovej skupiny pre pomoc domácnostiam v energetickej chudobe. Dôvodom je, že riešenie problému energetickej chudoby v bytových domoch je ťažko komplexne riešiteľné. Zateplenie bytového domu je rozhodnutím viacerých domácností, podobne ani spotreba energie domácnosti bývajúcej v bytovom dome nezávisí len od jej skutočnej spotreby, ale od nastavenia rozpočtovania medzi jednotlivými bytmi a teda aj od spotreby iných domácností. Súčasne do hry vstupujú aj straty tepla pri CZT pri prenose energie, ktoré sa premietajú do výdavkov domácnosti a ona samotná ich nevie ovplyvniť. Naopak v rodinných domoch výdavky na energiu odzrkadľujú správanie (hospodárne alebo nehospodárne) sa členov domácnosti a dajú sa znížiť rekonštrukciou obydľia, ktoré zvýši jeho energetickú efektívnosť so zapojením iba jednej domácnosti.

Najmenej minú na energiu domácnosti, ktoré používajú na vykurovanie krb, alebo pec v miestnosti (Tabuľka 1), pričom v tejto skupine si len 31% domácností vykúri celý dom na komfortnú teplotu. Ostatné domácnosti si vykurojú len časť domu (6% opýtaných domácností kúriacich krbom alebo pieckou v miestnosti), prípadne si nevykurojú domácnosť na komfortnú teplotu. Táto skupina je súčasne najväčšou (viac ako 60% domácností), ktorá si vykuruje len časť domu. Nedostatočnosť vykurovania môže byť dôvodom, prečo sú náklady na energiu u ľudí kúriacich v krboch/pieckach nízke. Ak by si takáto domácnosť vykurovala celú obytnú plochu (aj ak by bola primeraná k počtu obyvateľov), jej náklady môžu výrazne vzrásť. Na druhej strane, príčinou nedostatočného vykurovania môže byť nedostatok finančných zdrojov – energetická chudoba. Súčasne obmedzenie vykurovania (nevykurovanie všetkých miestností v domácnosti, či udržiavanie nižšej ako komfortnej teploty) môže byť aj prejavom snahy o ekonomické úspory (najmä vo väčších domoch nevykurovanie priestorov, ktoré sa nevyužívajú).

⁸ <https://bpb.sk/studie/velky-prieskum-medzi-vlastnikmi-rodinnych-domov/>

31% domácností využívajúcich ako hlavný zdroj vykurovanie plyn si vykuruje celý dom na komfortnú teplotu. Len 6% z takýchto domácností si vykuruje len časť domu a to na nižšiu ako komfortnú teplotu. Súčasne plynový kotol patrí medzi najčastejšie využívaný spôsob vykurovania - v dome ho používa 67% a za hlavný druh vykurovania ho označilo 59% opýtaných.

Až 68% využívajúce tepelné čerpadlá domácností vykuruje celý dom na komfortnú teplotu. Tepelné čerpadlá využívajú najmä domácnosti s vyššími príjmami – 50% z nich má disponibilný príjem domácnosti vyšší ako 1300 eur na mesiac, 75% domácností využívajúce tepelné čerpadlá malo v prieskume mesačný disponibilný príjem vyšší ako 1000eur.

Za komfortnú teplotu považuje 34% opýtaných domácností teplotu presahujúcu 23 °C. Táto hodnota je nižšia než hodnoty, ktoré sú všeobecne odporúčané. Je preto potrebné vziať do úvahy, že nekomfortný pocit teploty ešte nemusí znamenať, že nie je dosiahnutá odporúčaná výška teploty. Odporúčané teploty v jednotlivých miestnostiach sú: ⁹

- obývacia izba, jedáleň, detská izba, spálňa 21 °C,
- kuchyňa 20 °C,
- kúpeľňa 24 °C,
- WC 20 °C,
- vykurované predsieňe a chodby 15 °C,
- vykurované schodiská 10 °C.

Každé zvýšenie teploty o jeden stupeň Celzia nad odporúčanú teplotu predstavuje približne 6 % energie navyše.

Tabuľka 1: Priemerné výdavky na energie podľa hlavného spôsobu vykurovania

	Priemerné ročné výdavky na energie (eur)
krb/pec v miestnosti	2 064,-
tepelné čerpadlo	2 085,-
plynový kotol	2 166,-
kotol na drevo/pelety	2 181,-
elektrický kotol	2 276,-
kotol na uhlie	2 322,-

Poznámka: Výdavky v tabuľke 1 sú len informatívne – pri výpočtoch neboli brané do úvahy technické vlastnosti obydlia, vykurovacia plocha ani rozsah vykurovania.

Zdroj dát: BPB, 2023

Ľudia s najnižšími príjmami majú najnižší podiel plne zateplených domov (každá piata domácnosť) a viac ako 70% z nich býva v nezateplených domoch. S rastúcim príjmom rastie aj podiel zateplených domácností. U najvyššej príjmovej dopytovanej skupiny s mesačným disponibilným príjmom vyšším ako 2 000 eur je podiel plne zateplených domov vyšší ako 65% a len 2% z takýchto domácností neprešli žiadnou rekonštrukciou. (Tabuľka 2)

⁹ Podľa <https://www.siea.sk/bezplatne-poradenstvo/publikacie-a-prezentacie/ako-v-domacnosti-znizit-spotrebu-tepla-na-vykurovanie-a-ohrev-vody/>

Tabuľka 2: Percentuálny podiel domácností podľa príjmu a stupňa rekonštrukcie

Priemerný príjem domácnosti za mesiac	Stupeň rekonštrukcie	Podiel domácností
do 300 eur	Plne zateplený, vymenené okná	20%
	Čiastočne zateplený s vymenenými oknami	10%
	Nezateplený, len s vymenenými oknami	33%
	Nezateplený s pôvodnými oknami	37%
od 501 do 600 eur	Plne zateplený, vymenené okná	36%
	Čiastočne zateplený s vymenenými oknami	14%
	Nezateplený, len s vymenenými oknami	34%
	Nezateplený s pôvodnými oknami	16%
od 901 do 1000 eur	Plne zateplený, vymenené okná	41%
	Čiastočne zateplený s vymenenými oknami	12%
	Nezateplený, len s vymenenými oknami	37%
	Nezateplený s pôvodnými oknami	10%
nad 2000 eur	Plne zateplený, vymenené okná	65%
	Čiastočne zateplený s vymenenými oknami	14%
	Nezateplený, len s vymenenými oknami	19%
	Nezateplený s pôvodnými oknami	2%

Zdroj dát: BPB, 2023

Domácnosti bývajúce v nezateplených domoch s pôvodnými oknami (a teda by sa dalo očakávať, že budú mať aj najvyššie výdavky za energie) majú výdavky na energie najnižšie, pričom toto pozorovanie bolo rovnaké bez ohľadu na počet členov domácnosti. (Tabuľka 3).

Tabuľka 3: Priemerné ročné náklady na energie podľa stupňa rekonštrukcie

	Priemerné ročné náklady na energie (eur)
Nezateplený s pôvodnými oknami	1 771,-
Čiastočne zateplený s vymenenými oknami	2 113,-
Plne zateplený, vymenené okná	2 241,-
Nezateplený, len s vymenenými oknami	2 244,-

Zdroj dát: BPB, 2023

Pri zvyšujúcom sa počte ľudí bývajúcich v domácnosti sa náklady na energie zvyšujú. (Tabuľka 4) Významný vplyv na spotrebu energie v domácnosti má podlahová plocha obydla. Súčasne dôležitým faktorom ovplyvňujúcim výdavky na energie pre domácnosti bývajúce v rodinných domoch je výška príjmu. Domácnosti s nízkym príjmom (najmä jednočlenné domácnosti) výrazne znižujú svoje výdavky na energie bývaním a vykurovaním iba v časti nehnuteľnosti (jednej miestnosti). Viacčlenné domácnosti majú väčšinou vyššie príjmy (viac ekonomicky aktívnych členov domácnosti) umožňujúce zvyšovať náklady na bežné fungovanie domácnosti – napr. platby za energie. Spojené s mierne zvýšenými nákladmi na ohrev teplej vody pre viacčlenné domácnosti sa náklady na energie s rastúcim počtom členov domácnosti zvyšujú (Tabuľka 4 a 5).

Tabuľka 4: Priemerné ročné náklady na energiu v závislosti od počtu členov domácnosti

Počet členov domácnosti	Priemerné ročné náklady na energiu (eur)
1	1 599,-
2	2 087,-
3	2 281,-
4 +	2 297,-

Zdroj dát: BPB, 2023

V tabuľke 5 sú zhrnuté výsledky zisťovania priemerných výdavkov na energiu v závislosti od počtu členov domácnosti a hlavného zdroja vykurovania. Na vykurovanie najmenej spotrebujú jednočlenné domácnosti, ktoré využívajú len lokálny zdroj vykurovania – krb alebo pec v miestnosti. Ich ročné náklady sú priemerne 990 eur. Najviac finančných prostriedkov na vykurovanie alokujú viacčlenné domácnosti využívajúce elektrický kotol – priemerne 2 964 eur ročne. Neboli pozorované výrazné rozdiely medzi mestom a dedinou.

Tabuľka 5: Ročné výdavky na vykurovanie podľa počtu členov domácnosti a hlavného spôsobu vykurovania

Počet členov domácnosti	Hlavný zdroj vykurovania	Priemerné náklady na energiu
1	plynový kotol	1 712,-
	kotol na uhlie (*)	1 737,-
	kotol na drevo/pelety	1 322,-
	elektrický kotol (*)	1 879,-
	krb/pec v miestnosti (*)	990,-
2	plynový kotol	2 147,-
	kotol na uhlie	2 119,-
	kotol na drevo/pelety	2 039,-
	elektrický kotol	1 944,-
	tepelné čerpadlo (*)	1 863,-
	krb/pec v miestnosti	1 971,-
3	plynový kotol	2 144,-
	kotol na uhlie (*)	3 257,-
	kotol na drevo/pelety	2 272,-
	elektrický kotol	2 464,-
	tepelné čerpadlo (*)	2 430,-
	krb/pec v miestnosti	2 874,-
4 +	plynový kotol	2 206,-
	kotol na uhlie (*)	2 389,-
	kotol na drevo/pelety	2 473,-
	elektrický kotol	2 964,-
	tepelné čerpadlo	2 084,-
	krb/pec v miestnosti (*)	2 124,-

Dáta označené * majú len informatívny charakter, počet domácností spĺňajúcich danú podmienku bol nízky, a preto tieto dáta nemusia byť štatisticky hodnoverné.

Zdroj dát: BPB, 2023

Výdavky na vykurovanie vykazujú výraznú priestorovú variabilitu. Na základe predchádzajúcich štúdií (Castano Rosa & kol. , 2021; Dokupilova & kol, 2023 v tlači) zohľadňujúcich potrebu vykurovania, ktorá sa odvíja od vonkajšej teploty a dá sa aproximovať dňostupňami (HDD, heating degree days), rozdiely v počte HDD medzi jednotlivými klimatickými regiónmi SR predstavujú viac ako 25%. Podobný rozdiel sa dá očakávať aj vo vyžadovaných nákladoch na vykurovanie a je pozorovaný aj v skúmaných dátach.

Box: Súčasťou hĺbkovej analýzy energetickej chudoby bol aj empirický výskum, ktorý skúmal situáciu na Slovensku v komplexnosti problému – výdavkov na energie, ale aj stravu, stav obydľia, vplyv regiónu, životného prostredia, skupín obyvateľstva, ich preferencií, potrieb a problémov.

Jeho prvá časť prebiehala do februára 2023 a zahŕňala najmä osobné zisťovania v najviac energetickou chudobou ohrozených regiónoch Slovenska (120 rozhovorov).

Jedným z identifikovaných problémov je nedostatočná informovanosť obyvateľov o výhodách zvyšovania energetickej efektívnosti (koľko môžu ušetriť pri zateplení, výmene okien, ...), vhodných postupoch pri rekonštrukcii, najmä pri čiastočnej, aby sa úpravy dali robiť v dlhšom časovom úseku a bez nutnosti opakovanej realizácie prác.

Podobne chýba informovanosť o možných zdrojoch financovania rekonštrukcií.

Významným problémom, ktorý ľuďom bráni využiť existujúce schémy pomoci (Obnov dom, Zelená domácnostiam) je obava alebo aj osobná negatívna skúsenosť s administratívnou náročnosťou schém, ale aj neistota týkajúca sa rozsahu pomoci (koľko finančných výdavkov bude preplatených).

Domácnosti v rodinných domoch na Slovensku riešia problém s vysokými nákladmi na vykurovanie a obavu z dostupnosti zemného plynu prechodom na vykurovanie drevom. Pokladajú ho za zdroj energie, ktorý budú mať vždy dostupný za cenu, ktorú si myslia, že vedia lepšie predpovedať ako ceny iných zdrojov energie (elektriny a plynu). Mnohí ľudia konštatovali, že zmenili zdroj energie pri vykurovaní na drevo, pretože iný zdroj je drahší (aj o 50%, drevom vykúria dom za cca 1000 eur, plynom za 1500 eur). Vykurovanie drevom je súčasne pre mnohých z nich aj komplikáciou, keďže jeho zabezpečenie ale aj vykurovanie ním, vyžaduje fyzickú silu (ktorá u plynu a elektriny nie je potrebná). Obávajú sa preto budúcnosti – vzhľadom na vek a zdravie.

Domácnosti na Slovensku dávajú platbám za energie najvyššiu prioritu a majú výrazný strach z odpojenia a nedostupnosti energií.

Definovanie energetickej chudoby

Vo všeobecnosti sa dá povedať, že ľudia sú ohrození energetickou chudobou, keď nemajú finančné prostriedky na úhradu výdavkov na energie alebo ich príjmy nedostatočne kryjú ich výdavky na energie, čo znamená, že po úhrade nákladov za energie im zostane nedostatočné množstvo finančných prostriedkov na pokrytie základných životných potrieb.

Definícia energetickej chudoby môže byť založená na rôznych prístupoch – objektívnych (porovnanie príjmov a výdavkov domácnosti) aj subjektívnych (reflektujú subjektívne vnímanie domácnosti – vyjadrené napr. schopnosťou udržiavať dostatočné teplo v domácnosti, bývanie v obydlí, do ktorého zateká, či schopnosti platiť účty) . V nasledujúcom texte je zanalyzovaných päť potenciálnych definícií energetickej chudoby, ktoré považujeme za vhodné pre SR. Pri každej definícii je ponúknutá SWOT analýza. Dávame na zváženie, aby výber definície pre potreby SR reflektoval už existujúce koncepčné materiály.

Analýza návrhov možných definícií:

- 1. Domácnosť je ohrozená energetickou chudobou vtedy, ak po odpočítaní jej celkových nákladov na energie, vodu a splaškovú vodu (stočné, vývoz) od celkového disponibilného príjmu domácnosti zostanú danej domácnosti disponibilné finančné zdroje v určenej výške, napr. v porovnaní voči univerzálne akceptovanej hodnote životného minima** (definícia navrhovaná podľa metodiky ÚRSO, pridaná splašková voda).

Vzhľadom na koncepčnosť definície nie je možné presne kvantifikovať množstvo ľudí v energetickej chudobe.

Silné stránky – Definícia sa opiera o existujúci prvok systému sociálnej politiky (životné minimum), na ktorý sú naviazané mnohé iné opatrenia, čím sa zvyšuje celková koherentnosť verejnej politiky. Silnou stránkou je aj využitie už existujúcich (administratívnych) dát - údajov zo Sociálnej poisťovne, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a dodávateľov a distribútorov energií, (v budúcnosti databázy finančnej správy SR a OKTE) pre identifikáciu domácností. Uvedené údaje sú produkované na priebežnej báze, čím sa znižujú riziká spojené s využitím údajov zo štatistických zisťovaní (ako sú napr. Rodinné účty), ktoré sú realizované v širších časových intervaloch (v prípade Rodinných účtov navyše nepravidelne).

Prostredníctvom životného minima dochádza k prepočtu na počet členov domácnosti.

Slabé stránky – medzi chudobné domácnosti môžu byť zaradené aj tie, ktoré sa nehospodárne správajú a z toho dôvodu majú vysoké výdavky za energie, keďže definícia neobsahuje predstavu o optimálnych (prípustných, normatívnych) výdavkoch na energie, ktoré zodpovedajú typu domácnosti a obydliu. Nezahrňa domácnosti v tzv. skrytej energetickej chudobe.

Slabou stránkou je aj dôveryhodnosť dát o výdavkoch na drevo (v prípade, že ním kúria).

Neuvažuje o optimálnych (prípustných, normatívnych) výdavkoch na energie, ktoré zodpovedajú typu domácnosti a obydliu.

Príležitosti – Pri správnom nastavení porovnávacieho kritéria, ktoré určuje od akej hodnoty sa domácnosť bude považovať za energeticky chudobnú, zvážením pridanej finančnej hodnoty samopripraveného zdroja energie (dreva), ktoré sa bude považovať za energetický náklad a pridania podmienky hospodárnosti môže byť táto definícia adresnou a zahŕňajúcou podstatnú väčšinu domácností v energetickej chudobe.

Ohrozenia – Vytvorenie spôsobu pravidelnej agregácie dát potrebných k identifikácii domácnosti bude zo začiatku náročné, pretože si vyžaduje spoluprácu systémov, ktoré neboli pôvodne nadizajnované pre tieto účely.

2. Indikátor “Nízke príjmy a vysoké náklady” (LIHC – Low Income, High Costs)

Domácnosť sa nachádza v energetickej chudobe vtedy, ak náklady na energiu¹⁰ prevyšujú národný medián a zároveň je úroveň jej príjmov (celkových disponibilných príjmov domácnosti) nižšia ako 30% percentil.

Podľa tejto definície by na Slovensku bolo energetickou chudobou ohrozených 15,5% domácností.

Silné stránky – Indikátor je založený na porovnaní dvoch parametrov – príjmov a výdavkov domácnosti, čo predstavuje “zlatý štandard” v oblasti analýz a politik bývania.

Definícia takisto môže zohľadňovať počet ľudí bývajúcich v domácnosti, či veľkosť nehnuteľnosti či obytnej plochy.

Slabé stránky – Medzi identifikované domácnosti môžu byť zaradené aj také, ktoré v skutočnosti nie sú vystavené energetickej chudobe, pretože energetická chudoba nie je výlučne vecou nízkopríjmových domácností. Dôležitú úlohu zohráva aj neadekvátna energetická efektívnosť budov a zariadení, ktoré sa v nich využívajú, ale aj nevhodné správanie (nevhodné vetranie, vykurovanie a pod.) Zároveň, pri tejto definícii zo skupiny energeticky chudobných môžu vypadnúť tie domácnosti, ktoré energiou výrazne šetria, a preto ich náklady na energiu nie sú vysoké (tzv. skrytá energetická chudoba).

Neuvažuje o optimálnych (prípustných, normatívnych) výdavkoch na energiu, ktoré zodpovedajú typu domácnosti a obydliu.

Príležitosti – Úroveň energetickej chudoby (počet domácností zasiahnutých energetickou chudobou) sa dá porovnať s krajinami, ktoré majú definíciu založenú na rovnakom princípe. Patrí k najčastejšie využívaným indikátorom, ktoré definujú energetickú chudobu, mierne modifikovaná podoba tohto ukazovateľa je používaná aj v Rakúsku. To by umožnilo získať dôležité lekcie z jeho implementácie a využívania.

Ohrozenia – Údaje potrebné pre výpočet indikátora zatiaľ nie sú produkované v takých časových intervaloch, ktoré by umožňovali pravidelnú aktualizáciu hodnôt indikátora. Hlavným zdrojom dát je štatistické zisťovanie “Rodinnú účty”, ktorého posledné výstupy odkazujú k situácii za rok 2021 (ani predtým nebolo realizované každoročne, ale s väčším časovým odstupom). Zároveň, jeho využitie by muselo sprevádzať aj zvýšenie výberovej vzorky, aby dostatočne pokryla rôzne typy nízkopríjmových domácností (jednorodičovské domácnosti, domácnosti s viacerými deťmi a pod.), ktoré sú v bežných vzorkách zastúpené v menšom rozsahu.

Vytvorenie spôsobu pravidelnej agregácie dát potrebných k identifikácii domácnosti bude zo začiatku náročné, pretože si vyžaduje spoluprácu systémov, ktoré neboli pôvodne nadizajnované pre tieto účely.

3. Domácnosť je ohrozená energetickou chudobou, ak sú náklady na energiu vyššie ako 30% celkového disponibilného príjmu domácnosti a neprekračujú normatívne stanovenú sumu nákladov pre danú klimatickú oblasť a typ obydliu (definícia inšpirovaná príspevkom na bývanie v Českej republike).

Vzhľadom na chýbajúce normatívne stanovené náklady nie je možné kvantifikovať množstvo ľudí ohrozených energetickou chudobou.

Silné stránky – Definícia zohľadňuje vlastnosti, kvalitu obydliu, teda reálne podmienky, ktoré ovplyvňujú spotrebu - a to prostredníctvom normatívne stanovených súm výdavkov.

Slabé stránky – V súčasnosti neexistuje databáza normatívnych výdavkov pre jednotlivé typy obydliu a regióny.

Príležitosti – Využívanie tohto prístupu v Českej republike umožňuje poučiť sa z procesov súvisiacich s jeho prípravou a implementáciou, vrátane tvorby normatívnych súm výdavkov pre rôzne typy obydliu,

¹⁰ Náklady na energiu sú súčtom nákladov za elektrinu, plyn, teplo, drevo/pelety, uhlie, či iný zdroj energie, vodné a stočné (odvoz splaškovej vody).

so zohľadnením regionálnej diferenciácie. Príležitosťou je aj možnosť využiť tento ukazovateľ pre prípadnú prípravu dotačných schém týkajúcich sa kvality bývania.

Ohrozenia – Príprava normatívnych súm a sprievodné procesy si vyžadujú veľkú mieru medzirezortnej spolupráce ako aj zapojenie ďalších relevantných aktérov, čo je podmienené aj vytvorením jasného inštitucionálneho líderstva a zodpovednosti v danej oblasti.

Vytvorenie spôsobu pravidelnej agregácie dát potrebných k identifikácii domácnosti bude zo začiatku náročné, pretože si vyžaduje spoluprácu systémov, ktoré neboli pôvodne nadizajnované pre tieto účely.

4. **A) Domácnosť je ohrozená energetickou chudobou vtedy, ak jej po úhrade celkových nákladov na energie (a vodného a stočného¹¹) zostane menej než napr. 1,5 násobok životného minima¹² a súčasne jej celkový čistý ročný ekvivalentný disponibilný príjem (prepočítaný na počet členov domácnosti)¹³ je menší ako národný medián (9079 eur v roku 2020 podľa Rodinných účtov (RÚ)).**

B) Súčasne domácnosť, ktorá prejavuje známky hospodárneho správania sa t.j. má ročné náklady na energie¹⁴ pod polovicou národného mediánu¹⁵ (na domácnosť 693 eur v roku 2020 podľa RÚ) a súčasne jej celkový ekvivalentný disponibilný príjem je nižší ako 60% národného mediánu, patrí do skupiny ľudí ohrozených skrytou energetickou chudobou.

V prípade spojenia definícií A aj B je energetickej chudobe vystavených 8.2% slovenských domácností.

V prípade oboch definícií sa pod nákladmi na energie rozumejú náklady na elektrinu, plyn, teplo, drevo a uhlie, ktoré sa používajú na vykurovanie a chladenie, ohrev vody, elektrospotrebiče, svietenie a varenie.

Silné stránky – Indikátor je založený na porovnaní dvoch parametrov – príjmov a výdavkov domácnosti, čo predstavuje “zlatý štandard” v oblasti analýz a politik bývania, a zároveň obsahuje ako referenčný bod už existujúci prvok sociálnej politiky (životné minimum). Silnou stránkou je aj využitie už existujúcich (administratívnych) dát - údajov zo Sociálnej poisťovne, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a a dodávateľov a distribútorov energií pre identifikáciu domácností. Uvedené údaje sú produkované na priebežnej báze, čím sa znižujú riziká spojené s využitím údajov zo štatistických zisťovaní (ako sú napr. Rodinné účty), ktoré sú realizované v širších časových intervaloch (v prípade

¹¹ kvôli legislatíve SR

¹² V súčasnosti životné minimum pokrýva najmä výdavky na potraviny, cestovné a lieky. Z terénneho a dotazníkového prieskumu vyplýva, že domácnosti, ktorým zostáva po zaplatení nákladov na energie menej ako 1,5 násobok životného minima v žiadnom prípade nie sú schopní odložiť vyššiu sumu peňazí na zvyšovanie energetickej efektívnosti svojho bývania.

¹³ Na základe ŠÚ SR: Ekvivalentný disponibilný príjem sa vypočíta tak, že disponibilný príjem domácnosti sa vydolí ekvivalentnou veľkosťou domácnosti. Tento príjem je potom priradený každému členovi domácnosti.

Ekvivalentná škála sa používa na výpočet ekvivalentnej veľkosti domácnosti. Pre výpočet indikátorov chudoby bola použitá v súlade s metodikou Eurostatu tzv. modifikovaná OECD škála, kde sa používajú koeficienty 1 pre prvého dospelého člena domácnosti, 0,5 pre druhého a každého dospelého člena domácnosti, 0,5 pre 14-ročných a starších a 0,3 pre každé dieťa mladšie ako 14 rokov. (ŠÚ SR)

Príklad: Domácnosť s dvomi rodičmi, deťmi 20,17 a 15 ročnými. Domácnosť má ekvivalentnú veľkosť podľa OECD škály na úrovni $3 = 1 + 0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5$. Pre určenie celkového čistého ekvivalentného disponibilného príjmu sa celkový čistý disponibilný príjem domácnosti vydolí číslom 3.

¹⁴ V tomto prípade z výdavkov na energie vylúčiť náklady na likvidáciu splaškovej vody/kanalizáciu. Nie každý likviduje splaškovú vodu oficiálnou cestou a takýmto spôsobom sa môžu výdavky na energie rozšírené v zmysle legislatívy aj o splaškovú vodu neúmerne navýšiť pri domácnostiach správajúcich sa ekologicky.

¹⁵ Náklady pod polovicou národného mediánu sú považované za znak „skrytej energetickej chudoby“.

Rodinných účtov navyše nepravidelne). Prostredníctvom životného minima dochádza k prepočtu na počet členov domácnosti.

Slabé stránky – medzi chudobné domácnosti môžu byť zaradené aj tie, ktoré sa nehospodárne správajú a z toho dôvodu majú vysoké výdavky za energie, keďže definícia neobsahuje predstavu o optimálnych (prípustných, normatívnych) výdavkoch na energie, ktoré zodpovedajú typu domácnosti a obydliu.

Slabou stránkou je aj dôveryhodnosť dát o výdavkoch na drevo (v prípade, že ním kúria).

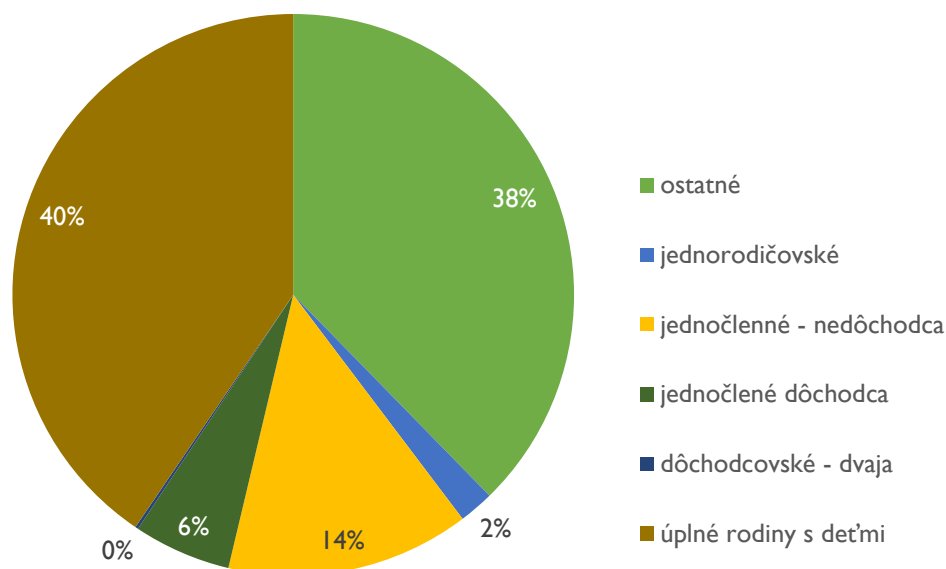
Neuvažuje o optimálnych (prípustných, normatívnych) výdavkoch na energie, ktoré zodpovedajú typu domácnosti a obydliu.

Príležitosti – Pri správnom nastavení porovnávacieho kritéria, ktoré určuje odkedy sa domácnosť bude považovať za energeticky chudobnú, môže byť táto definícia adresnou a zahŕňajúcou podstatnú väčšinu domácností v energetickej chudobe.

Ohrozenia – Vytvorenie spôsobu pravidelnej agregácie dát potrebných k identifikácii domácnosti bude zo začiatku náročné, pretože si vyžaduje spoluprácu systémov, ktoré neboli pôvodne nadizajnované pre tieto účely.

V prípade definície časť A) **trpí energetickou chudobou 6% domácností**¹⁶, pričom najväčšiu časť (40%) energeticky chudobných tvoria úplné rodiny s deťmi. (Graf 10)

Graf 10: Percentuálne zastúpenie jednotlivých skupín obyvateľstva ohrozeného energetickou chudobou.

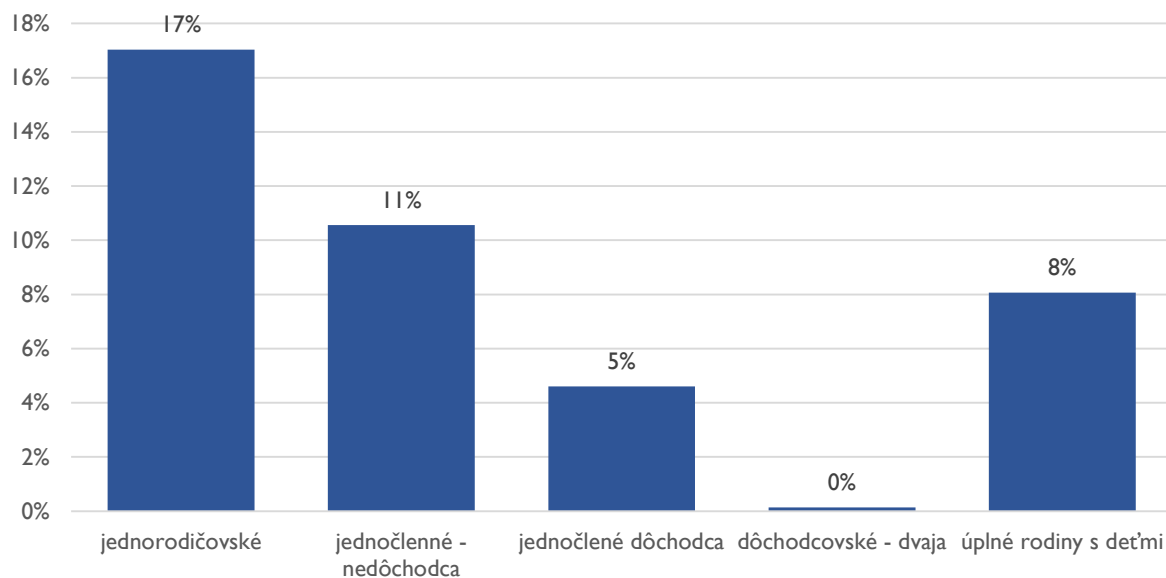

Zdroj dát: Rodinné účty 2020

Najvýraznejšie sú zastihnuté jednorodičovské domácnosti, kde je energetickej chudobe vystavená viac ako každá šiesta domácnosť. Tento problém je častý aj u jednočlenných domácností a v úplných rodinách s deťmi. (Graf 11)

¹⁶ Vychádza sa z údajov o Rodinných účtoch 2020.

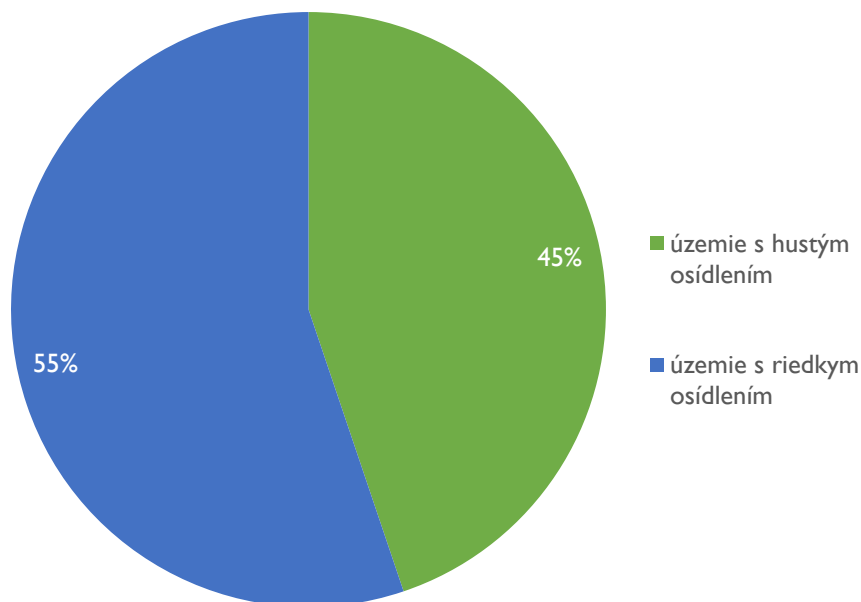
Graf 11: Percentuálne zastúpenie domácností ohrozených energetickou chudobou (def 4A) v jednotlivých skupinách obyvateľstva

Zdroj: Rodinné účty 2020

Väčšia časť domácností v energetickej chudobe podľa definície 4A žije na vidieku (55%).

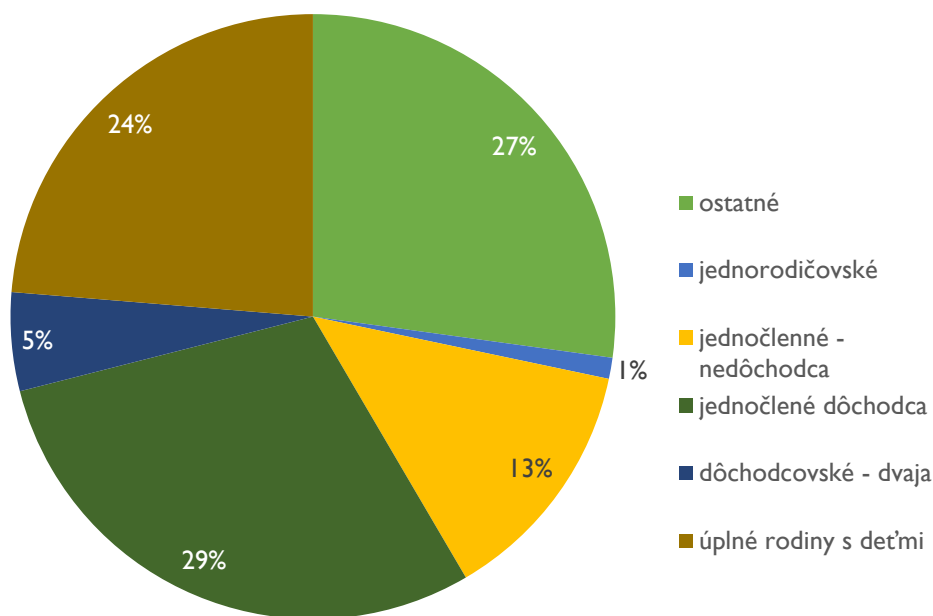
Graf 12: Podiel obyvateľstva v energetickej chudobe podľa hustoty osídlenia

Zdroj dát: Rodinné účty 2021

Skrytou energetickou chudobou (definícia 4 časť B) trpí 2,7% domácností. Pričom najväčšiu časť z nich tvoria jednočlenné domácnosti dôchodcov a úplné rodiny s deťmi.

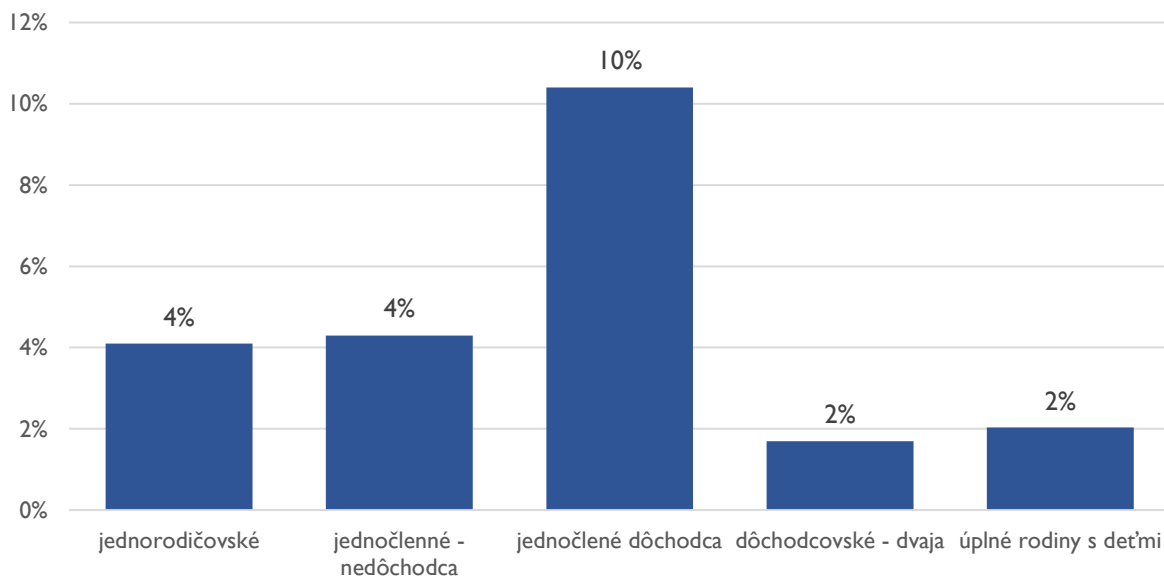
Graf 13: Percentuálne zastúpenie jednotlivých skupín obyvateľstva ohrozeného skrytou energetickou chudobou

Zdroj dát: Rodinné účty 2021

V rámci jednotlivých skupín obyvateľstva sú skrytou energetickou chudobou – nízkou spotrebou energií pravdepodobne z dôvodu nízkeho príjmu a potreby šetrenia zasiahnuté jednočlenné dôchodcovské domácnosti. (Graf 14)

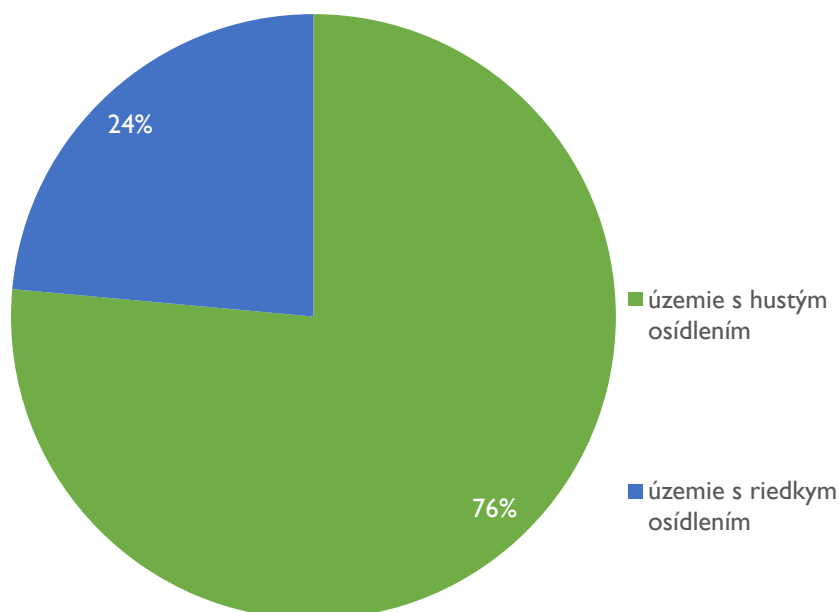
Graf 14: Percentuálne zastúpenie domácností ohrozených skrytou energetickou chudobou v jednotlivých skupinách obyvateľstva

Zdroj dát: Rodinné účty 2021

Pričom väčšina obyvateľov (76%) v skrytej energetickej chudobe žije v mestách.

Graf 15 : Podiel obyvateľstva v skrytej energetickej chudobe podľa hustoty osídlenia

Zdroj dát: Rodinné účty 2021

5. Domácnosť je ohrozená energetickou chudobou vtedy, ak jej po úhrade celkových nákladov na energiu (a vodného a stočného¹⁷) zostane menej než napr. 1,5 násobok životného minima¹⁸ a súčasne jej náklady na energiu nie sú vyššie ako normatívne náklady, ktoré sú prepočítané vzhľadom na technické vlastnosti obydli, počet osôb, plochu bytu a klimatické podmienky.

Takto stanovený normatív môže zároveň slúžiť ako energetickým minimum a pomôže identifikovať skrytú energetickú chudobu.

Vzhľadom na chýbajúce (zatiaľ neexistujúce) dáta o normatívnych nákladoch nie je možné kvantifikovať množstvo ľudí ohrozených energetickou chudobou. Aj pre potreby určenia normatívnych nákladov navrhujeme zriadiť pracovnú skupinu pre potreby riešenia problému energetickej chudoby.

Indikátor má podobnú konštrukciu ako indikátor č. 4 a líši sa vo väčšej úlohe prisúdených vlastnostiam obydli. SWOT je preto rovnaká ako v prípade č.4, s nižšou mierou zaradenia tých domácností, ktoré sa správajú nehospodárne, do skupiny energeticky chudobných.

Definícia, ktorá podľa našej mienky, najlepšie identifikuje energeticky chudobnú domácnosť, je definícia číslo 5. Vzhľadom na neexistenciu potrebných podkladových a rozhodovacích faktorov a akútnosť riešenia problému energetickej chudoby odporúčame použiť na identifikáciu domácností ohrozených energetickou chudobou definíciu číslo 4 (A aj B), s možnou variabilitou nastavených hraníc (násobok životného minima a mediánu čistého ročného ekvivalentného disponibilného príjmu). Akonáhle budú k dispozícii podkladové údaje k aplikovateľnosti definície 5, je potrebné ju dopracovať a aplikovať v praxi ako upravenú definíciu energetickej chudoby.

¹⁷ kvôli legislatíve SR

¹⁸ Podobne ako pri definícii 4

Tabuľka: Zhrnutie SWOT analýzy pre definície energetickej chudoby

	Definícia 1	Definícia 2	Definícia 3	Definícia 4	Definícia 5
Silné stránky	Opiera sa o existujúce definície/nástroje Využíva existujúce administratívne dáta	Štandardná metodológia Môže zohľadňovať veľkosť obydľia i domácnosti	Zohľadnené vlastnosti obydľia Prítomný normatívny element	Štandardná metodológia Využíva existujúce administratívne dáta	Opiera sa o existujúce definície/nástroje Zohľadnené vlastnosti obydľia Prítomný normatívny element
Slabé stránky	Nerieši problém neefektívneho hospodárenia Nepokrýva skrytú energetickú chudobu	Nerieši problém neefektívneho hospodárenia Nepokrýva skrytú energetickú chudobu	Neexistencia normatívne stanovených výdavkov	Nerieši problém neefektívneho hospodárenia	Neexistencia normatívne stanovených výdavkov
Príležitosti	Potenciál pokryť väčšinu energeticky chudobných domácností	Využitelnosť skúseností zo zahraničia	Využitelnosť skúseností zo zahraničia (ČR)	Potenciál pokryť väčšinu energeticky chudobných domácností	Využitelnosť skúseností zo zahraničia (ČR) Potenciál pokryť väčšinu energeticky chudobných domácností
Ohrozenia	Nevyhnutnosť spolupráce rôznych aktérov pri tvorbe dát	Chýbajú pravidelné zisťované údaje	Potreba spolupráce rôznych aktérov pri definícii noriem	Potreba spolupráce rôznych aktérov pri zlad'ovaní dát	Potreba spolupráce rôznych aktérov pri definícii noriem

Náklady na energie a ich dokladovanie

Pre správne nastavenie definície je potrebné aj presne vymedziť jednotlivé pojmy a spôsob ich zberu.

Náklady na energie, pre účely definície a určenia zasiahnutia energetickej chudobou, sú súčtom nákladov za elektrinu, plyn, teplo, drevo/pelety, uhlie, či iný zdroj energie (napr. propán-bután), vodné a stočné (odvoz splaškovej vody).

Pre aplikovateľnosť navrhovaných definícií do praxe je potrebný **system jednoznačného priradenia energetickeho výdavku k spotrebiteľovi** (odberateľovi energie), ktorý v súčasnosti neexistuje. Je potrebné rozšírenie existujúceho systému EIC na všetkých dodávateľov energií – elektriny, plynu, tepla, vody. Pre odbery energií, ktoré nie sú dodávané na základe dlhodobej zmluvy s odberateľom (drevo, uhlie) je potrebné vytvoriť/ modifikovať existujúci systém jednoznačnej identifikácie odberateľa, čím sa eliminuje zneužívanie systému.

Jednou z možností je využitie možností Finančnej správy (FS), ktorá by vytvorila databázu všetkých položiek dodávaných energií a nájomného. Dodávateľa energií by do databázy na pravidelnej báze posielali údaje o množstve a cene energií odoberaných domácnosťami na konkrétnych odberných

miestach (identifikovaných pomocou jednoznačného kódu, napr. EIC) - databáza FS SR by sa rozšírila o EIC a kód domácnosti z databázy MV SR.

Ďalšou možnosťou je vytvorenie databázy výdavkov domácnosti na jednotlivé typy energií pod ÚRSO, ktoré už v súčasnosti niektoré údaje zbiera.

Za nákladovo uznateľný doklad pre potreby identifikácie energetickej chudoby budú v budúcnosti uznané len evidované doklady pochádzajúce z pokladničných dokladov alebo registračných pokladní opatrené QR kódom (zo zákona o EKase) pre rýchlu kontrolu a zaevidovanie nákladu. V prípade vystavenia dokladu cez eKasu by sa ako vstupný identifikátor posielal aj EIC kód a výdavok by sa automaticky priradil do databázy ku konkrétnemu odberateľovi.

Energetický systém je potrebné prepojiť s príjmovou databázou, ktorú spravuje Sociálna poisťovňa.

Pre čo najrýchlejšie riešenie problému energetickej chudoby navrhujeme dočasne riešiť preukazovanie nákladov na energie prostredníctvom faktúr za spotrebu elektriny, plynu, vody, tepla, vody a splaškovej vody doplnené pokladničnými blokmi za drevo, uhlie, ktoré sú adresované na meno člena domácnosti a upresnené adresou dodania, ktorá sa musí zhodovať s adresou žiadajúcej domácnosti. Tieto vydokladované náklady by sa prepájali s príjmami domácnosti spravovanými Sociálnou poisťovňou.

Subjekt zodpovedný za identifikovanie domácnosti z hľadiska energetickej chudoby musí mať prístup k databáze príjmov aj výdavkov domácnosti. Súčasne by to mala byť táto entita identická s poskytovateľom sociálnej pomoci.

Možnosť prepojenia údajov o výdavkoch na energie s domácnosťou je aj návrh iniciatívy eKasa pre ľudí od Občianskeho združenia Energetická sloboda (v prílohe štúdie)

Vplyv zvýšenia cien energií na energetickú chudobu

Zvýšenie cien energií by malo sociálne negatívny vplyv na vývoj počtu ľudí ohrozených energetickou chudobou - ich počet by sa zvýšil. Pri 20% náraste cien energií by došlo k 2% nárastu počtu ľudí ohrozených energetickou chudobou (podľa definície 4A). Pri náraste ceny energií o 50% by sa teoreticky zvýšil ich počet o 10% domácností (v oboch prípadoch ide o odhad založený na predpoklade, že nedôjde k zmene správania sa domácností), pričom by boli rovnomerne rozdelení v prostredí s hustým aj riedkym zaľudnením. V týchto prepočtoch však nie je zahrnutá skrytá energetická chudoba. Najmä v dedinskom prostredí rodinných domov dochádza k znižovaniu výdavkov na energie nedostatočným vykurovaním domácností alebo vykurovaním lacným palivom pochádzajúcim z vlastných zdrojov. Vplyv zvýšených cien energií by sa výrazne prejavil najmä zhoršením situácie v už teraz výrazne ohrozených regiónoch juhu a severu stredného Slovenska a veľkej časti východného Slovenska, kde sa spájajú **dva významné faktory spôsobujúce energetickú chudobu – nízke príjmy a nedostačujúca energetická efektívnosť domácností** (nerekonštruované nehnuteľnosti so starými energetickými zariadeniami – vykurovacími kotlami, ale aj elektrospotrebičmi).

Udržovanie cien na úrovni, ktorá nezodpovedá skutočným nákladom na výrobu energie, však so sebou prináša nerovnováhu na trhu spojenú s neudržateľným a nehospodárnym správaním sa. Nízke ceny energií nemotivujú ľudí k zmene svojho správania sa – zníženie teploty vykurovania, sprchovania, efektívne vetranie v zime aj v lete, ktoré môže v letných mesiacoch znížiť potrebu dodatočného chladenia.

Zvýšená cena energií môže znamenať väčší podiel ľudí, ktorí budú potrebovať pomoc v energetickej chudobe. Pri vhodných opatreniach, ktoré povedú ľudí k zmene správania sa a zvýšeniu svojej energetickej efektívnosti môže byť zmena v intenzite pomoci minimálna v porovnaní s komplexnými pozitívnymi dopadmi spojenými aj s nevyhnutným smerovaním k dosiahnutiu uhlíkovej neutrality do roku 2050, ku ktorému sme sa zaviazali.

Príklady odporúčaných zmien správania sa: zníženie teploty vykurovania obytných priestorov o 1°C prináša 6 % úsporu energií, regulácia vykurovacieho systému – vykurovanie v nevyhnutnom čase, využitie termostatických hlavíc, efektívna osobná hygiena – zníženie času sprchovania sa môžu v pomerne krátkom horizonte priniesť zníženie energetickej potreby pre vykurovanie a prípravu teplej vody o 15%. Tieto opatrenia sú spojené s minimálnymi dodatočnými výdavkami. Slovenské domácnosti sú schopné zmeny správania. Ako ukazuje prieskum Budov pre budúcnosť (BPB) z februára 2023, 37% domácností už znížilo svoju teplotu vykurovania a plánujú v tom pokračovať.¹⁹

V spojitosti so zvýšením energetickej efektívnosti – zateplením obydľia, výmenou okien a elektrospotrebičov sa zníži spotreba o 30-60%^{20,21}. Tieto opatrenia vyžadujú pomerne vysoké investičné náklady, ktoré musia byť pre energeticky chudobné domácnosti riešené formou výraznej finančnej pomoci s malou spoluúčasťou dotknutých domácností. (Spoluúčasť by mohla byť na úrovni ušetrených nákladov na energie, ktorá by bola splácaná niekoľko rokov. Dôležitým je aj forma finančnej pomoci – preplatenie nákladov ex post je nevhodné.)

¹⁹ https://bpb.sk/wp-content/uploads/2023/03/BPB-prieskum-vlastnici-RD_cast1.pdf

²⁰ https://www.prog.sav.sk/wp-content/uploads/SAV_Uhlikovo-neutralne-Slovensko-do-roku-2050.pdf

²¹ <https://pathwaysexplorer.climate.com/pathways?visualisation=1&source=modelsource&country=SK&scenario=Slovakia%3A+Ambitious+%28CSPS%2FIF+SAS%29®ion=SK>

Odporúčania pre opatrenia na riešenie problému energetickej chudoby

Ako bolo spomínané už v predchádzajúcich častiach analýzy, energetická chudoba na Slovensku je spätá najmä s nízkou energetickou efektívnosťou obydľí a neadekvátnym pomerom výdavkov na energiu k príjmom domácnosti. Na základe empirického výskumu (Box) možno konštatovať aj prítomnosť neadekvátnej informovanosti a v niektorých skupinách obyvateľstva aj nedostatočnej finančnej gramotnosti. Pričom dôvody sú mnohokrát vzájomne kombinované. Vzhľadom na komplexnosť problému, aj opatrenia, ktoré prispievajú k riešeniu tohto problému musia byť rôznorodé – od priamej pravidelnej finančnej podpory domácnostiam, zvýšenia ponuky sociálnych bytov, či výraznej podpory sociálnej práce až po dôraz na informovanosť a vzdelávanie.

Pri poskytovaní akejkoľvek podpory je potrebné postupovať v súlade s praxou v súčasnej legislatíve – pomoc energeticky chudobným musí byť adresná a motivovať energeticky chudobných k vlastnej snahe o vymanenie sa z problému. Pomoc je potrebné nastaviť tak, aby bolo pre domácnosti efektívnejšie prijať trvalé opatrenia (zatepliť, vymeniť spotrebič) a zmeniť správanie, ako využívať priamu finančnú pomoc (príspevok na bývanie). Súčasťou podpory bude poradenstvo v oblasti energetickej spotreby (energy counselling). Prihliadnuc na charakter a doterajší rozsah riešenia problému je potrebné podporovať sociálnu prácu s energeticky chudobnými domácnosťami, ktorá by zabezpečovala riešenie praktických problémov a podporu pre zvyšovanie zručností v oblasti manažmentu finančných a energetických zdrojov.

Opatrenia sú rozdelené do 4 kategórií:

1. Opatrenia na podporu zvyšovania energetickej efektívnosti a opatrenia spojené s úpravou obydľí.
2. Opatrenia zamerané na zlepšenie vybavenosti obydľí z hľadiska zariadení a infraštruktúry využívaných pre dodávanie energie.
3. Opatrenia, ktorých cieľom je priama pomoc domácnostiam vystavených energetickej chudobe a práca s nimi.
4. Opatrenia zamerané na zlepšenie spolupráce rôznych aktérov a vytváranie nových inštitucionálnych riešení.

Opactrenia na podporu zvyšovania energetickej efektívnosti a opactrenia spojené s úpravou obydľí

Tieto opactrenia sú vhodné súčasne pre rodinné domy aj byty v bytových domoch.

- *Schémy na podporu zvyšovania energetickej efektívnosti a rekonštrukcie nehnuteľností* (Obnov Dom, Zelená domácnosti, ŠFRB...) upraviť o sociálnu schému pre domácnosti ohrozené (energetickou) chudobou s prispôbením podmienok poskytovania dotácie pre takto ohrozené domácnosti. Väčšina domácností, ktoré sú energeticky chudobné nemá dostatok voľných finančných prostriedkov na rekonštrukcie. A napriek príslubu budúceho prefinancovania rekonštrukcie nie sú schopné na ponúkané možnosti siahnúť. Domácnostiam v energetickej chudobe musí byť poskytnutý taký zdroj financovania, ktorý by im finančné prostriedky zabezpečil vopred a ktorý by následne splácali z ušetrených výdavkov na energiu. Podľa teoretického ušetrenia na energiách by sa nastavila výška splátky, pričom splácanie pôžičky by malo byť posunuté na obdobie s novými cenami zálohových platieb. Aj bývajúci v bytových domoch patriaci medzi energeticky chudobné domácnosti musia mať možnosť participovať na rekonštrukcii (je potrebné prispôbiť ŠFRB). (Zdroj: V súčasnosti aj Plán Obnovy a odolnosti (SAŽP), SIEA, ŠFRB)

- *Príspevok na čiastočnú rekonštrukciu (výmena okien, dverí, zateplenie strechy, podlahy, fasády), aj svojpomocnú, pre energeticky chudobné domácnosti (vzorom môže byť česká Nová zelená úsporám Light) - aj pre domácnosti bývajúce v bytových domoch. Aj napriek rýchlej realizácii a teoreticky rýchlemu preplateniu účtov/faktúr za dodané služby a tovary je potrebné zabezpečiť možnosť dočasnej bezúročnej alebo nízko úročenej pôžičky na pokrytie nákladov spojených s rekonštrukciou. (Teoretickým zdrojom by mohol byť Sociálno-klimatický fond)*

Opatrenia zamerané na zlepšenie vybavenosti obydli z hľadiska zariadení a infraštruktúry využívaných pre dodávanie energie

- *Príspevok na výmenu vykurovacieho zariadenia (rozšíriť aj na stavané krbové piecky a kachle spĺňajúce podmienky pre ekodizajn a ich rekonštrukciu, so zvážením dodatočnej podmienky pre biomasové zariadenia). (Zdroj: Sociálno-klimatický fond)*
- *Príspevok na dosiahnutie vysokej energetickej efektívnosti a podpora OZE aj pri novostavbách pre ľudí so ZŤP (ako tých, ktorí sú v ohrození chudoby a energetickej chudoby, čo je spojené s častejším pobytom v domácom prostredí a potrebe vyššej vnútornej teploty v domácnosti ale aj nižších príjmoch – ako prostriedok na predchádzanie vzniku stavu energetickej chudoby). (Zelená Domácnostiam)*
- *Pôžička na výmenu elektrospotrebiča (chladnička, mraznička), ktorá by sa splácala z ušetrených výdavkov na energiu. (Sociálno-klimatický fond)*

Opatrenia, ktorých cieľom je priama pomoc domácnostiam vystavených energetickej chudobe a práca s nimi.

- *Príspevok na bývanie (s prihliadnutím na veľkosť obydli). Podporujeme návrh oddeliť príspevok na bývanie od dávky v hmotnej núdzi a poskytnúť ho aj energeticky chudobným domácnostiam, ktoré sa formálne nenachádzajú v hmotnej núdzi. Navrhujeme ho dizajnovat' tak, aby bol poskytnutý domácnostiam, ktoré vykazujú energetickú i príjmovú chudobu. Treba explicitne dodať, že príspevok na bývanie má za cieľ pokryť časť nákladov spojených s bývaním. Jeho výška by to mala zohľadňovať. Systémovým riešením je formulácia minimálnych energetických výdavkov pre rôzne typy domácností v rôznych regiónoch a typoch obydli, ktorá by bola základom pre uvažovanie o výške príspevku a jeho hornej hranici. Takáto úloha je potrebné riešiť v spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstvom dopravy a výstavby SR.*
- *Sociálne nájomné bývanie, ktoré spĺňa náležitosti energetickej efektívnej stavby. Pre ľudí v ťažkej životnej situácii – jednorodičia, rodičia s deťmi, samostatne žijúci, dôchodcovia, ktorí nie sú schopní finančne zvládnuť bývanie vo vlastnej nehnuteľnosti - majú problém splácať komerčné nájomné kvôli nízkemu príjmu, ale aj dôchodcov, ktorí už nevedia bývať vo svojom pôvodnom obydli, lebo si nedokážu zabezpečiť vykurovanie (drevo – fyzicky náročné, plyn, elektrina – drahé alebo nedostupné). (MDaV SR)*
- *Sociálna práca (najmä pre chudobných s nižším vzdelaním, dôchodcov, MRK). V súčasnosti existujú rôzne formy sociálnej práce. Potrebné je jej zachovanie a ďalšia podpora spojená so zapojením väčšieho počtu sociálnych pracovníkov, ktorí by pracovali v teréne a poskytovali by pomoc v oblasti spotreby energií (napr. aj dôchodcom so zabezpečením vykurovania. Chudobnejší používajú na vykurovanie drevo, ktoré je pre niektorých lacnejší zdroj energie ako plyn či elektrina). Sociálni pracovníci zabezpečujú pomoc aj v oblasti manažovania financií, výberu zdrojov energií, redukcie spotreby a jej kontroly, v dlhodobejšom horizonte by mohli prispieť aj k zvýšeniu kvality ovzdušia, keďže vzdelávanie je jedným z najúčinnejších opatrení, ktoré vedú k zníženiu spotreby a rozumnejšiemu využívaniu zdrojov a presunu k ekologickejšiemu zmýšľaniu. Už existujúce v Banskobystrickom samosprávnom kraji. (MPSVaR)*

- *Inštitúcia pre pomoc ľuďom v energetickej chudobe* – poverenie existujúcej/vytvorenie novej inštitúcie, v ktorej právomociach by bola pomoc (finančná, procesná, ochranná) pre ľudí v energetickej chudobe, ktorí nie sú schopní iným spôsobom nájsť riešenie ich situácie. Skúsenosti z iných krajín ukazujú, že napr. energetický ombudsman môže zohrávať konštruktívnu úlohu vo vzťahu k riešeniu a predchádzaniu rizík spojených s energetickou chudobou. Vytvorenie takejto inštitúcie však predstavuje komplexnú otázku, pri ktorej je potrebné vyriešiť viaceré právne otázky týkajúce sa právomocí a postavenia k iným, už existujúcim aktérom. V prípade záujmu o energetického ombudsmana navrhujeme zriadiť medzirezortnú pracovnú skupinu, ktorá by dokázala zohľadniť a skĺbiť pohľady rôznych rezortov. K otázkam, ktoré by bolo vhodné riešiť medzirezortnou spoluprácou, patrí to, aké typy intervencií ombudsmanovi v tejto oblasti náležia (popri komunikácii s občanmi, napríklad aj ich zastupovanie v podaniach týkajúcich sa energetickej chudoby, typ spolupráce s inštitúciami a úradmi v sociálnej oblasti a pod.).
- *Samosprávy* – kapacitné, finančné a kompetenčné posilnenie samospráv, ktoré môžu zohrávať kľúčovú úlohu v riešení energetickej chudoby. Sú najbližšie k obyvateľom, ktorých poznajú (najmä v prípade menších obcí), v mnohých prípadoch majú ich dôveru. Komplexnému riešeniu energetickej chudoby by prospelo, ak by samosprávy mali k dispozícii finančné prostriedky umožňujúce pravidelný kontakt s obyvateľmi v riziku energetickej chudoby. Jednou z úloh, najmä v regiónoch so silne znečisteným ovzduším, by bolo aj zabezpečenie kvalitného palivového dreva v podobe pravidelných týždenných/dvojtyždňových prídelov. Predpokladom by bolo zriadenie skladov dreva, v ktorých by sa 2 roky drevo sušilo (dajú sa využiť aj staré a nevyužívané prístrešky v družstvách). Súčasne by mali mať všetci obyvatelia možnosť nechať si uskladnené drevo v takýchto prístreškoch (v súčasnosti ľudia kúria aj mokrym, nedostatočne vyschnutým drevom jednak z nevedomosti alebo z nechoty/neschopnosti si ho sušiť na vlastnom pozemku z estetických dôvodov).
- *Poradenské energetické centrá* – Dotačná schéma pre vytvorenie energetických centier na úrovni kraja/okresu/obce – potreba úzkeho kontaktu energetického poradcu s obyvateľstvom, resp. doplnenie povinností pre vznikajúce regionálne centrá udržateľnej energetiky - SIEA). Súčasťou centier by mali byť aj výjazdoví pracovníci zabezpečujúci terénnu asistenciu na podporu energeticky zodpovedného správania sa. Vytvoriť akčné tímy, ktoré budú navštevovať energeticky chudobné domácnosti a budú poskytovať pomoc (zaučia ako) s utesňovaním dverí, okien, vymenia žiarovky (obmedzený počet, napr. 3 ks) za úspornejšie. Doplnené alebo nahradené prednáškami v obciach, kde účastníci dostanú energetický balíček napr. 1-2 LED žiarovky a možnosť prihlásiť sa o jednoduché zvyšovanie energetickej efektívnosti – utesňovanie otvorov okien a dverí. Energetické centrá budú plniť najmä poradnú a informačno-vzdelávaciu úlohu vo vzťahu k manažovaniu spotreby energií, nastavenia zálohových platieb, poradenstva pri problémoch s výškou platieb za energiu. (SIEA)
- *Odporúčanie zaviesť proces mediácie*, ktorý by predchádzal odpojeniu od energií, s možnosťou využiť služby príslušných oddelení na úradoch práce a terénnych sociálnych pracovníkov. Cieľom nie je zákaz odpojenia ako taký, ale vytvorenie priestoru pre jeho predchádzanie.
- *Vývoz žumpy (odpadová voda)* – pre domácnosti v energetickej chudobe v obciach, kde nie je kanalizácia. (MŽP SR - environmentálne riešenie)
- *Predchádzanie odpojeniam* – Dodávateľia energií aktívne vyhľadávajú ľudí, ktorí majú problém s pravidelným splácaním preddavkových platieb (telefonujú a posielajú informácie poštou o možnostiach vyhľadať pomoc pri nemožnosti platiť za energiu. Nasmerujú na energetického ombudsmana (inštitúciu s ochrannými právomocami). Pri hrozbe odpojenia je povinnosťou dodávateľov energií informovať odberateľa o možnostiach finančnej pomoci, ponúknuť odberateľovi splátkový kalendár alebo prechod na predplatenú službu. (Dodávateľia a distribútori energií).
- *Podpora energetických spoločenstiev podľa § 11a zákona č. 251/2012 Z.z. o energetike* – napr. nová legislatíva EU umožňuje vytvorenie spoločenstva alebo komunity, ktoré bude medzi sebou zdieľať vyrobenú elektrinu. Takéto projekty je možné efektívne využiť v rôznych podobách aj na riešenie

energetickej chudoby. Napríklad, deti môžu využiť výrobu elektriny z OZE a zdieľať ju v rámci komunity tak, že vyrobenú elektrinu dodanú do sústavy určia pre svojich rodičov, ktorí majú nižší príjem a takto im môžu dodať elektrinu zadarmo. Toto opatrenie nezaťažuje štátny rozpočet a umožní len efektívnejšie využívanie elektriny z OZE a rozvoj komunit tak, ako to požaduje EÚ.

- *Predplatená energia (elektrina), plyn, voda (zohľadňujúc technické možnosti)* – Možnosť získať prístup k energii aj v prípade neschopnosti finančne zodpovedného správania sa. V prípade, že by takáto domácnosť poberala príspevok na bývanie, ten by mohol byť po istú dobu (kým sa nezvýši finančná gramotnosť alebo zodpovedné správanie danej domácnosti) spravovaný samosprávou. V prípade jej aplikácie je potrebná plná kompenzácia vzniknutých nákladov cez regulačný rámec.
- *Drevo*. Potreba riešiť problém energetickej chudoby v komplexnosti ekonomiky, a teda aj s prihliadnutím na problém znečisteného ovzdušia. Zabezpečenie a sušenie dreva pre energeticky zraniteľných s veľkou osobnou zainteresovanosťou energeticky chudobných domácností. (napr. drevo z mestských a štátnych lesov pre potreby obce (tá by zabezpečovala distribúciu dreva na pravidelnej báze – napr. raz za týždeň, mesiac, ... - aj podľa schopností hospodárenia tej ktorej domácnosti aj ako poisťka proti ďalšiemu predávaniu dreva). (MŽP SR, štátny rozpočet – navýšené financie pre obce, prípadne pre terénnych sociálnych pracovníkov)

Opatrenia zamerané na zlepšenie spolupráce rôznych aktérov a vytváranie nových inštitucionálnych riešení

- *Informačná kampaň s nadväzujúcim celoživotným vzdelávaním* – zvýšenie povedomia ľudí o dôležitosti šetrenia energiami a možnosťami ako ich dosiahnuť v médiách, na billboardoch, na internete, spojená s prípravou web stránky, kde budú na jednom mieste všetky potrebné informácie - aj výhody šetrenia energiami, aj možnosť ako získať podporu, aj osobné kontaktné centrá, aj najnovšiu literatúru pre tých, ktorí si k tomu chcú naštudovať viac. Ako riešenie problému roztrieštených informácií a chýbajúcej predstavy bežného občana o možnostiach ako a koľko môžu ušetriť. Informovanie a vzdelávanie je jedným zo základných krokov v boji s energetickou chudobou (podporí zvyšovanie energetickej efektívnosti domácností, čím sa zníži ich riziko vystavenia sa energetickej chudobe v budúcnosti). (Úrad vlády – prierezový problém, MH SR - SIEA, ÚRSO)
- *Rozumné využívanie energií, energetická efektívnosť ako priorita* – zakomponovať do vyučovacích osnov pre základné školy, napr. v podobe pripravených vzdelávacích balíčkov pre rôzne stupne ZŠ. (MŠVVŠ SR)
- *Zvážiť zmenu štruktúry faktúr za energetické služby* za účelom zvýšenia porozumenia a zlepšenia zodpovedného a hospodárneho správania sa odberateľov. Potrebné zjednodušenie faktúry v rozsahu aj spôsobe podávaných informácií s možným diferencovaním faktúry – zjednodušená forma všeobecne distribuovaná s dostupnosťou podrobnejšej faktúry online formou.

Zriadenie pracovnej skupiny pre potreby riešenia problému energetickej chudoby (napr. určenie normatívnych nákladov, ombudsman a jeho kompetencie). Mali by do nej byť prizvané kompetentné ministerstvá a ďalšie inštitúcie, ktoré príslušnú problematiku dlhodobo skúmajú. V prípade potreby by sa prizývali aj iné zainteresované skupiny (sociálne a ekonomicky zraniteľní, mimovládne organizácie, energetické spoločnosti). Navrhujeme, aby medzi členov pracovnej skupiny boli prizvané:

- a) MF SR, MPSVaR SR, MH SR, MIRRI, MŽP SR, MDaV SR, MŠVVaŠ SR, Úrad vlády (NIKA)
- b) ÚRSO, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Štatistický úrad SR
- c) SAV, experti z univerzít a výskumných inštitúcií

Spôsoby financovania

Plán obnovy a odolnosti (SAŽP): Financie alokované do obnovy rodinných domov smerovať najmä na energeticky chudobné domácnosti, ktoré si rekonštrukciu svojho bývania nebudú môcť nikdy z vlastných zdrojov dovoliť financovať. Nevyhnutne potrebné je zabezpečiť predfinancovanie napr. aj z prostriedkov štátneho rozpočtu.

Štátny fond rozvoja bývania (MDaV SR): Poskytnúť bezúročnú pôžičku pre ľudí spadajúcich do skupiny energeticky chudobných, upraviť dĺžku splatnosti úveru, aby splátka úveru nepresahovala zisk z renovácie/zvýšenia energetickej efektívnosti nehnuteľnosti.

Sociálny a klimatický fond: ktorý má najchudobnejším kompenzovať zvýšené náklady na zelený prechod. Rezort hospodárstva dávnejšie pre EURACTIV Slovensko uviedol, že tieto finančné prostriedky bude možné pravdepodobne použiť na priame platby pre nízkopříjmové a najviac ohrozené domácnosti.

Európske štrukturálne a investičné fondy: V súčasnosti Operačný program Slovensko v časti 2.1.2. „Znižovanie energetickej náročnosti budov“ (alokácia 722 miliónov €) by mal prioritizovať obnovu sociálnych bytov. Financie alokované na podporu inštalácie obnoviteľných zdrojov energie (Zelená domácnostiam) smerovať najmä na energeticky chudobné domácnosti, ktorým inštalácia OZE zníži mesačné náklady na energiu.

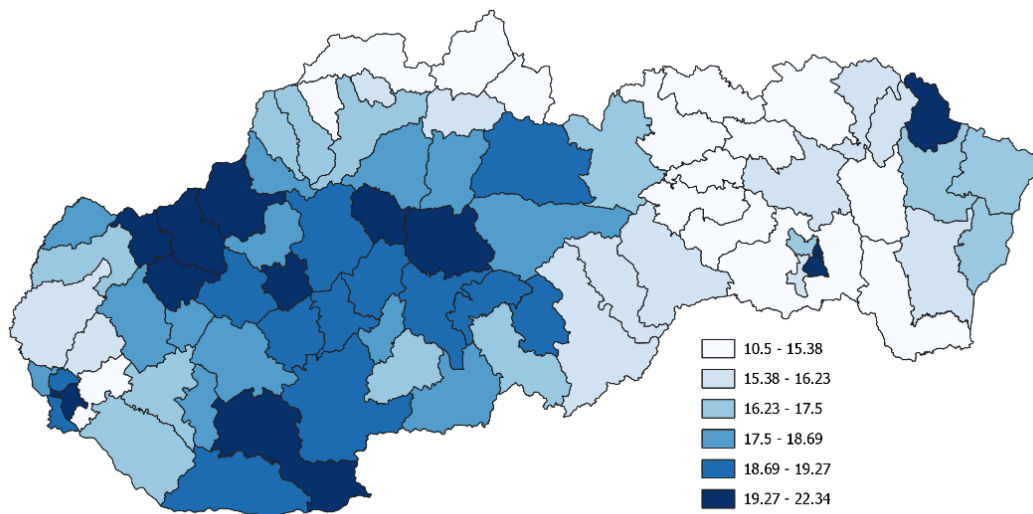
Environmentálny fond: Domácnosti v energetickej chudobe výrazne prispievajú k znečisteniu životného prostredia – najmä ovzdušia (vykurovaním), ale aj vody či pôdy (odpadová, kanalizačná voda). Uplatnenie v regiónoch s výrazne znečisteným ovzduším a zníženou kvalitou vôd (znečistených odpadovou vodou a kanalizáciou).

Skupiny obyvateľstva najviac ohrozené energetickou chudobou (súčasnosť, budúcnosť a riešenia)

Dôchodcovia

V roku 2020 tvorili ľudia vo veku viac ako 64 rokov 17% domácností v SR, pričom sa dajú pozorovať výrazné regionálne rozdiely. Najviac – štvrtinu celkového obyvateľstva – tvoria dôchodcovia v okrese Bratislava I, najmenej – približne 10% – v okresoch Kežmarok a Námestovo.

Mapa 7: Podiel ľudí v dôchodkovom veku v roku 2020

Zdroj dát: Infostat²²

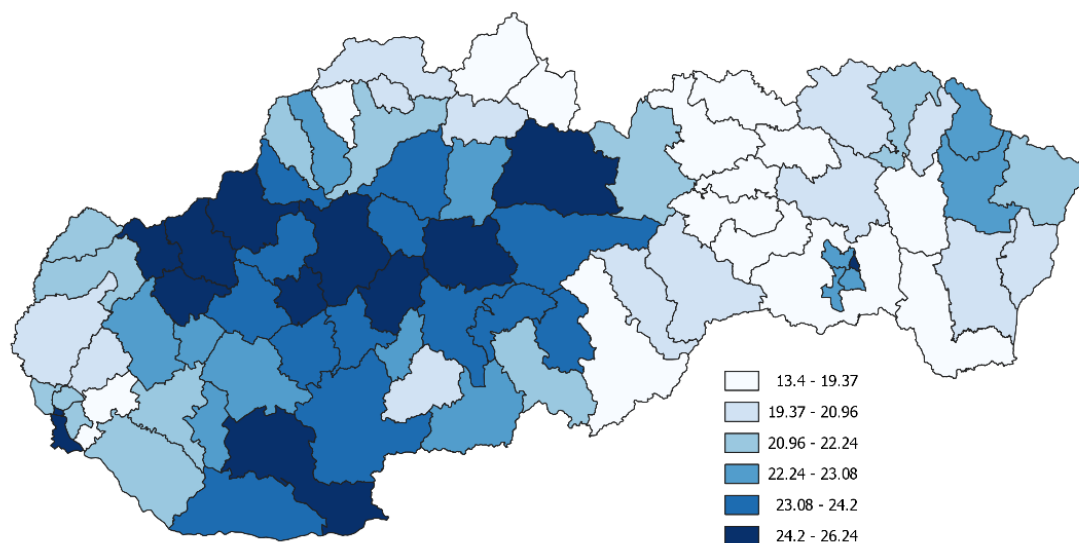
V priebehu najbližších rokov bude dochádzať vplyvom rokmi sa znižujúceho počtu narodených detí a prechodom do dôchodkového veku najviac početných populácií k výraznému nárastu dôchodcovských domácností vo všetkých okresoch Slovenska. V roku 2030 budú ľudia v dôchodkovom veku tvoriť takmer 22% domácností, v roku 2040 až 26%. Najvyššiemu nárastu do roku 2030 budú čeliť košické okresy I-III, okres Bratislava V, Banská Bystrica, Považská Bystrica, Ilava a Prievidza. Najviac dôchodcov bude v roku 2030 bývať v okrese Myjava (26%), najmenej (13%) v Kežmarku.

Dôchodcovské domácnosti bývajúce v rodinných domoch (najmä na vidieku) v dôsledku optimalizácie (znižovanie) výdavkov na energie a snahe zabezpečiť si vhodný teplotný komfort pri zvyšujúcich sa nárokoch na teplo spôsobený dlhším pobytom v domácom prostredí a fyziologickou potrebou tepla v staršom veku prechádzajú na kúrenie drevom. Ďalším často uvádzaným dôvodom je istota, že budú môcť vykurovať. Ostatná energetická kríza pridala dôležitosť vykurovaniu drevom aj v domácnostiach, ktoré predtým uprednostňovali vykurovanie plynom. Pritom máme časť domácností, ktoré nebývajú v plynofikovaných oblastiach a sú odkázané na iné spôsoby vykurovania. Vzhľadom na ceny vykurovania pomocou rôznych druhov paliva a spaľovacích zariadení²³ si domácnosti vyberajú najmä vykurovanie drevom, ktoré môžu získať aj z vlastných lesov (vzhľadom na vysokú lesnatosť SR a súkromné vlastníctvo lesov).

²² <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Krajokrprog2040.pdf>

²³ <https://www.siea.sk/bezplatne-poradenstvo/publikacie-a-prezentacie/ake-su-naklady-na-vykurovanie/>

Mapa 8: Očakávaný podiel ľudí v dôchodkovom veku v roku 2030

Zdroj dát: Infostat¹³

Dôchodcovské domácnosti sú z hľadiska energetickej chudoby a jej znižovania špecifické. Podpora v podobe pomoci so zvyšovaním energetickej efektívnosti je v mnohých prípadoch nevhodná. Dôchodcovia nemajú dostatok energie (fyzickej ani mentálnej) na veľké zmeny. Aj keď nie sú spokojní so stavom a podmienkami v akých žijú, nechcú alebo nemôžu ich už meniť. Pomoc, akú potrebujú, je fyzická pomoc so zabezpečením kuriva – doviest', narúbať drevo a v niektorých prípadoch doniesť ho aj do príbytku. Toto bolo niekedy zabezpečované vďaka fungovaniu v multigeneračných rodinách. Teraz prevláda susedská pomoc. Na Slovensku však existujú regióny (napr. juh stredného Slovenska), kde dochádza k vymieraniu obcí – výrazne sa zvyšuje priemerný vek obyvateľstva odchodom tých v produktívnom a reprodukčnom veku za prácou do iných regiónov. Najvýznamnejšou formou pomoci pre dôchodcovské domácnosti v takýchto oblastiach sú najmä sociálno-technické služby.

Dôchodcovské domácnosti sú ohrozené energetickou chudobou najmä v prípade, že ide o samostatne žijúceho človeka – každá desiatu dôchodcovská domácnosť s jedným členom pravdepodobne čelí energetickej chudobe. Jednočlenné dôchodcovské domácnosti dávajú na energie priemerne 1152 eur ročne, čo je 300 eur menej ako priemerná SR domácnosť. V priemere 15.4% príjmov alokujú na platby za energie (vrátane vody), ale tieto platby presahujú aj 50% príjmov (podľa RÚ).

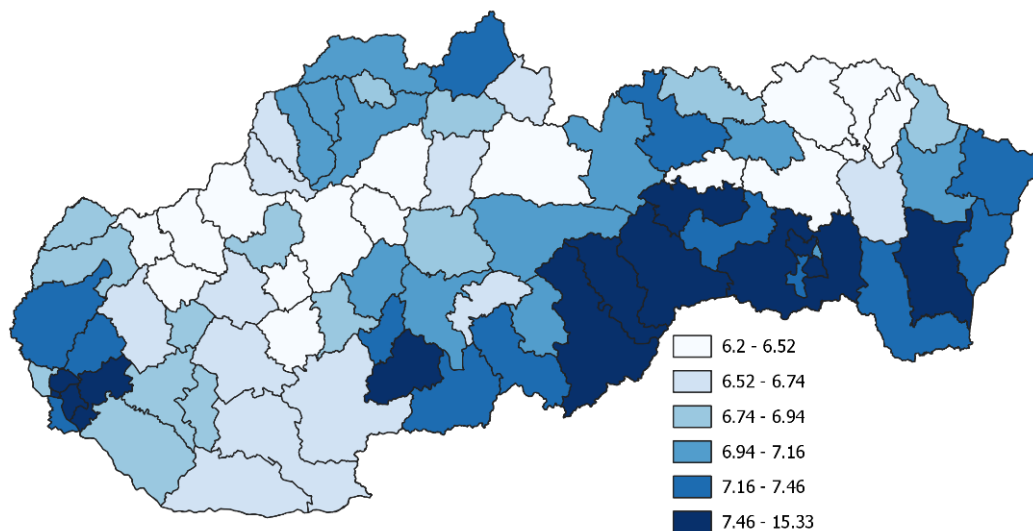
Vzhľadom na očakávané zmeny v demografickom rozložení obyvateľstva – nárast ľudí v dôchodkovom veku - by mali byť prijaté opatrenia na predchádzanie zvyšovania počtu ľudí v dôchodkovom veku v energetickej chudobe. Najmä dôkladnou informačnou kampaňou, ktorá by ľudí naviedla k čo najvýraznejšiemu zvýšeniu energetickej efektívnosti domácnosti v pred dôchodkovom veku, kde majú k dispozícii významnejšie prostriedky – finančné aj fyzické.

Jednorodičia

Jednorodičovské domácnosti tvoria približne 7% slovenskej populácie²⁴, pričom najviac sa ich vyskytuje v okrese Bratislava I (viac ako 15%), ale vysoký podiel ich je aj v okresoch juhu stredného a východného Slovenska.

²⁴ Výpočty na základe SOBD 2011, na základe SOBD 2021 je v SR 15% jednorodičovských domácností

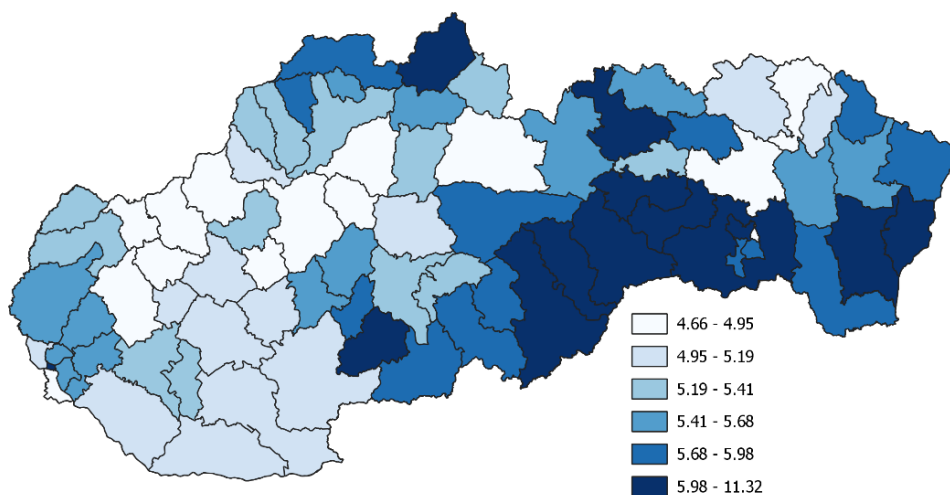
Mapa 9: Podiel jednorodičovských domácností na všetkých domácnostiach v okrese v roku 2020

Zdroj dát: Infostat²⁵

Podľa prognózy Infostatu - Výskumného demografického centra (VDC) bude ich podiel na celoslovenskej úrovni klesať, pričom najvyšší podiel bude v okrese Bratislava I. Najmenšia zmena bude v okresoch východného Slovenska.

Mapa 10: Očakávaný podiel jednorodičovských domácností na všetkých domácnostiach v okrese v roku 2030

Zdroj dát: Infostat¹⁴

Energetickou chudobou na Slovensku trpí 17% jednorodičovských domácností, pričom priemerne minú na energie 1250 eur (1 rodič s 1 dieťaťom) až 1400 eur (1 rodič s viacerými deťmi) za rok, čo činí priemerne 12% ich príjmu.

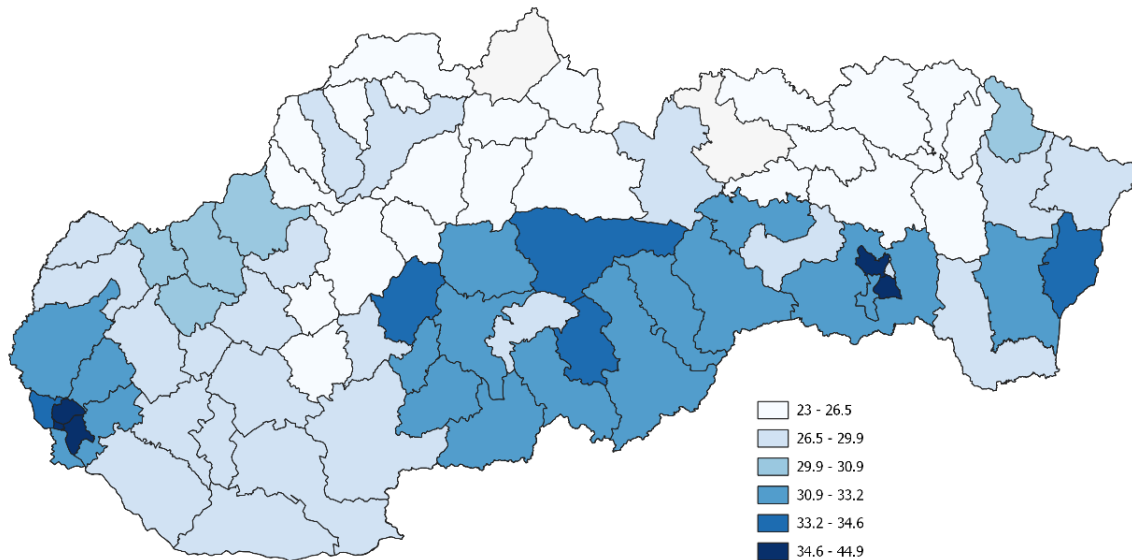
Dôležitou formou pomoci pre túto sociálnu skupinu je aj príspevok na bývanie či sociálna pomoc.

²⁵ http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Prognosa_rodin.pdf

Jednočlenné domácnosti

Jednočlenné domácnosti tvoria priemerne 5% slovenských domácností. Ich počet sa bude zvyšovať najmä v niektorých oblastiach Slovenska. Najväčší podiel (viac ako 40%) je v bratislavských a košických okresoch. Najmenej (menej ako 25%) jednočlenných rodín sa nachádza v severných okresoch SR.

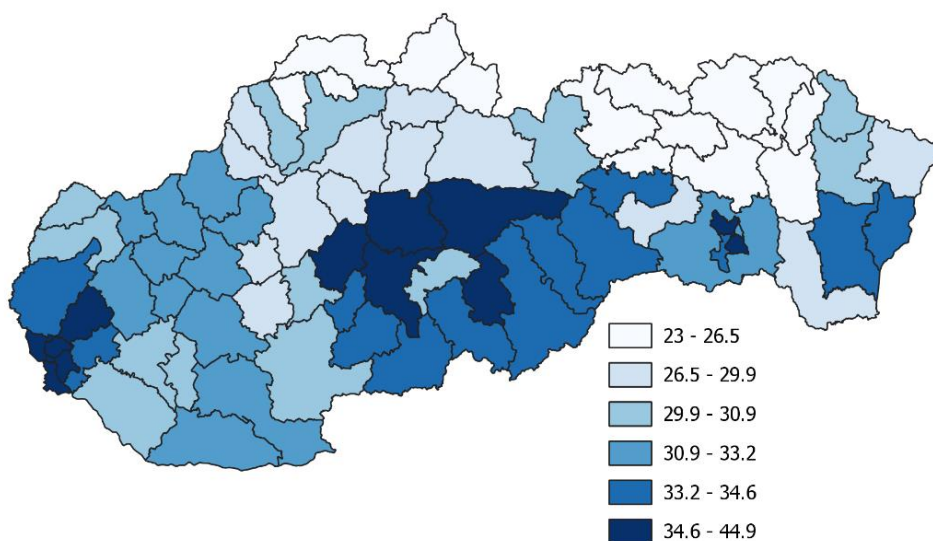
Mapa I I: Podiel jednočlenných domácností na všetkých domácnostiach v okrese v roku 2020

Zdroj dát: Infostat¹⁴

Do roku 2030 sa situácia posunie k vyššiemu podielu jednočlenných domácností vo všetkých okresoch SR s výraznejším nárastom v okresoch stredného a juhozápadného Slovenska.

Mapa 12: Očakávaný podiel jednočlenných domácností na všetkých domácnostiach v okrese v roku 2030

Zdroj dát: Infostat¹⁴

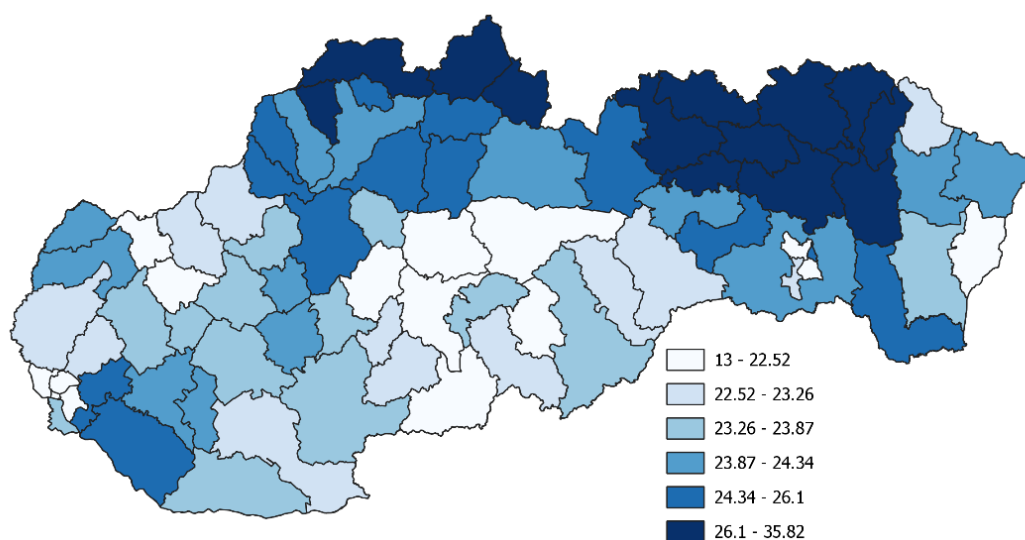
Energetickou chudobou (podľa definície 4A) trpí 11% jednočlenných domácností, priemerne vydajú na energie 1123 eur ročne alebo 14,4% zo svojich príjmov. Ak sa vylúčia jednodôchodcovské domácnosti, tak výdavky klesnú na 13,2% alebo 1085 eur ročne.

Pomoc je podobná ako v prípade jednorodičovských domácností, pričom tieto domácnosti majú často lepšiu časovú kapacitu, ktorá vyžaduje menej asistencie pri vybavovaní žiadostí o dotáciu.

Domácnosti s deťmi

Rodiny s deťmi tvoria štvrtinu slovenských domácností s výraznými regionálnymi rozdielmi. V okrese Bratislava I tvoria len 13% domácností, v severných okresoch Slovenska viac ako 30%.

Mapa 13: Podiel domácností úplných rodín s deťmi na všetkých domácnostiach v okrese v roku 2020

Zdroj dát: Infostat¹⁴

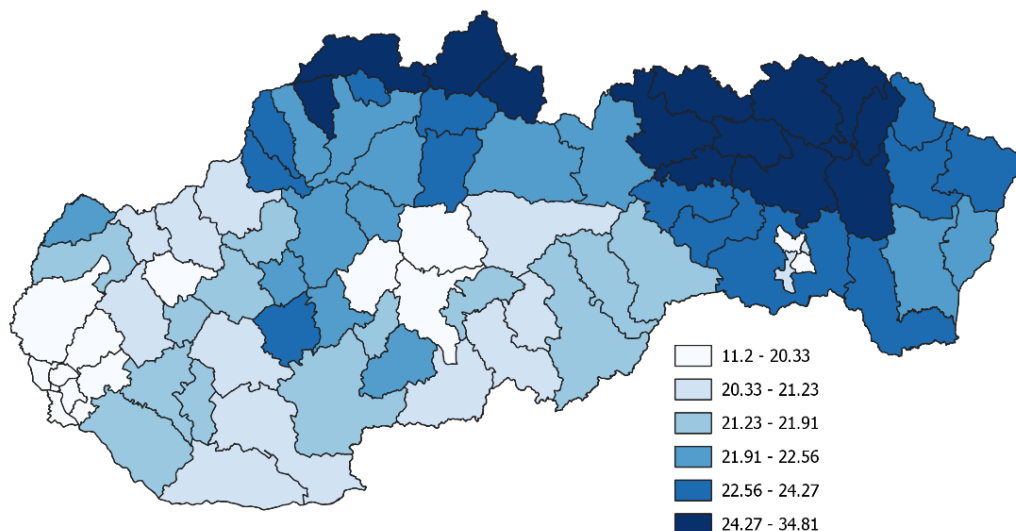
Podľa prognóz VDC sa do roku 2030 sa vo všetkých okresoch, s výnimkou okresu Sobrance, zníži podiel domácností s rodinami s deťmi na všetkých slovenských domácnostiach. Najväčší pokles sa očakáva v okrese Košice III (-5%), ale v podobnej situácii budú všetky okresy juhozápadného Slovenska v okolí Bratislavy.

Podľa definície 4A je 8% domácností s deťmi vystavených energetickej chudobe, čím tvoria najpočetnejšiu skupinu (40%) domácností, ktoré majú problém s chudobou spojenou s energiami, pričom na energie vydajú priemerne viac ako 8% svojich príjmov.

Dá sa očakávať, že tieto domácnosti by mali zlepšovať svoju situáciu najmä opatreniami v spojitosti so zvyšovaním energetickej efektívnosti – rekonštrukciou, výmenou zdroja vykurovania, elektrospotrebičov. Vzhľadom na vysoký podiel zasiahnutých ľudí pripadajúcich na jednu domácnosť v tejto kategórii je forma pomoci pre takéto domácnosti vysoko efektívna aj z pohľadu celkovej efektívnosti (napr. budúce znížené výdavky na zdravotnú starostlivosť).

Významnou pomocou pre rodiny s deťmi je administratívna asistencia potrebná pri vybavovaní dotácií.

Mapa 14: Očakávaný podiel domácností úplných rodín s deťmi na všetkých domácnostiach v okrese v roku 2030

Zdroj dát: Infostat¹⁴

Domácnosti so ZŤP členmi

Tieto domácnosti, podobne ako domácnosti dôchodcov, majú zvýšené nároky na energie spôsobené vyššími fyziologickými nárokmi spôsobenými v mnohých prípadoch ochorením ale aj časom, ktorý trávia v domácom prostredí.

Dá sa očakávať, že významná časť takýchto rodín patrí do skupiny energeticky chudobných, hoci sa ťažko kvantifikuje, keďže v štatistických zisťovaniach nie je táto kategória zahrnutá.

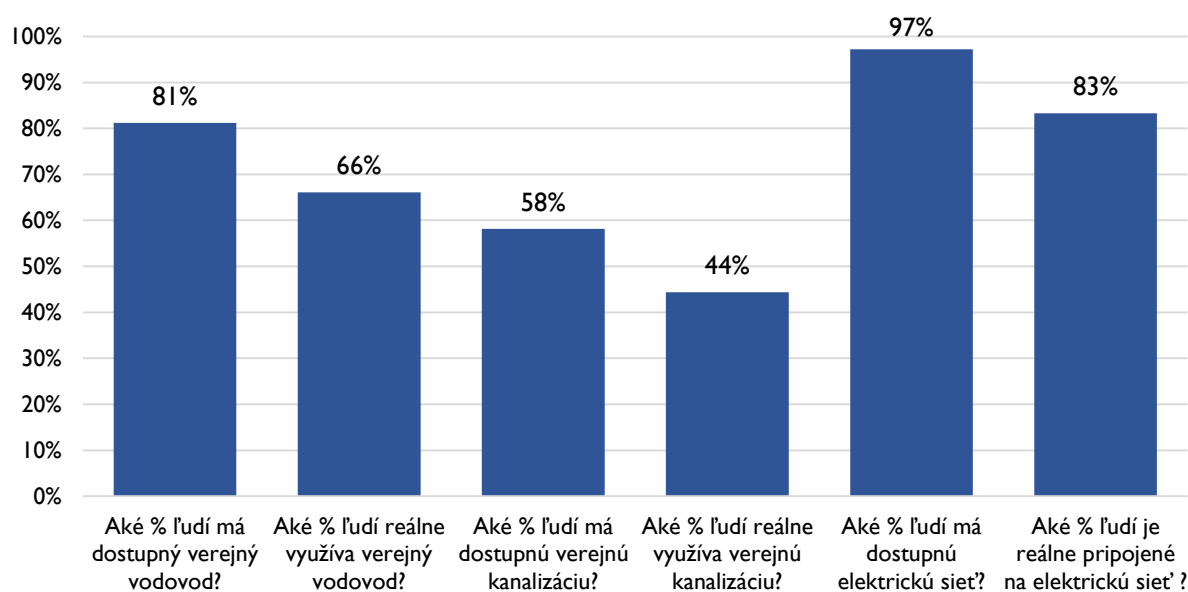
Marginalizované rómske komunity (MRK)

Problém chudoby v domácnostiach rómskych komunit je špecifickým v porovnaní s majoritným obyvateľstvom. Nečelia len nedostatku finančných zdrojov či nevhodným obydliam. Mnohokrát žijú v domácnostiach bez prístupu k energiám, vodovodnej prípojke či kanalizácii. Na Slovensku má 99% domácností možnosť pripojiť sa k elektrickej sieti. Podľa Atlasu Rómskych komunit z roku 2019 (Atlas RK) má prístup k elektrickej energii 97% rómskych domácností, ale reálne je ich pripojených len 83%. Výrazný rozdiel je aj v dostupnosti a pripojenosti k vodovodnej a kanalizačnej sieti v marginalizovaných rómskych komunitách v porovnaní s majoritným obyvateľstvom.

Na Slovensku bolo v roku 2020 viac ako 89% obyvateľstva zásobovaného pitnou vodou z verejných vodovodov. V prípade rómskych obyvateľov len 81% má vodovod prístupný a 66% ho aj reálne využíva (podľa Atlasu RK 2019). Na verejnú kanalizáciu je pripojených približne 68% obyvateľov SR, v rómskych komunitách ju reálne využíva len 44%. Obyvateľstvo v MRK využíva žumpu v 14% prípadov, septik -3%. (EUSILC_MRK) Zvyšok je bez akejkoľvek regulovanej formy likvidácie odpadových vôd. V spojitosti s nedostatočnou prítomnosťou a využívanosťou verejných vodovodov takáto situácia prináša výrazný nárast chorôb prenášaných vodou v MRK²⁶.

²⁶ <https://www.prog.sav.sk/portfolio/vybavenost-kanalizaciou-v-romskych-osadach-ako-sa-na-slovensku-prejavuju-strukturalne-nerovnosti/>

Graf 16: Dostupnosť a pripojenosť k sieťam v marginalizovaných rómskych komunitách

Zdroj dát: Atlas Rómskych komunít 2019

Zároveň je obyvateľstvo rómskych komunít vystavené výrazne horším životným podmienkam v porovnaní s majoritou. V marginalizovaných komunitách je 87% obyvateľstva vystaveného chudobe, v majorite 11%. V MRK žije 52% obyvateľstva pod vplyvom závažnej materiálnej deprivácie, vo väčšinovej populácii len 6%. (Výsledky na základe výberového štatistického zisťovania EU SILC_MRK.)

Výrazným problémom sú aj obydlia, ktoré v mnohých prípadoch prejavujú známky nevhodného bývania. Podľa EU SILC_MRK 2020:

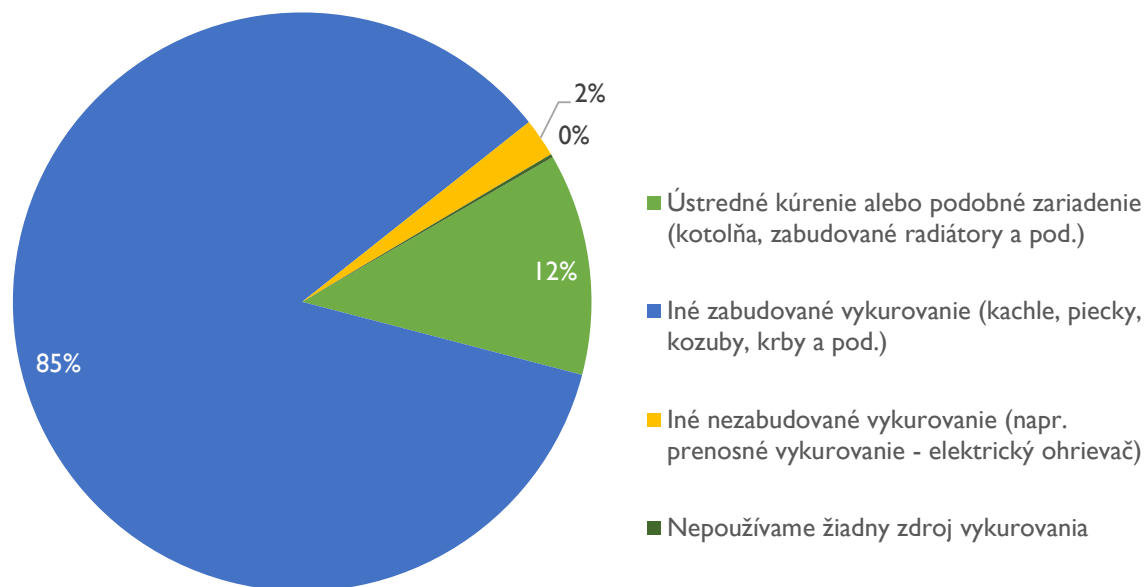
- Obyvatelia MRK žijú aj v unimobunkách či garážach,
- 21% domácností MRK si nemôže finančne dovoliť udržiavať primerané teplo v byte - v zime teplo, v lete chladno,
- 46% domácností nemá právne vysporiadaný vzťah k bývaniu,
- 50% domácností býva vo vlastných domoch, pričom 38% z nich nemá právne vysporiadaný vzťah k bývaniu (kúpnu zmluvou, zápisom do katastra),
- Viac ako 14% rómskych obyvateľov žije v obydliach bez vyhovujúcej elektroinštalácie, pričom takmer 80% z nich tvoria rodiny s viac ako 3 členmi (3-11 členov domácnosti),
- 85% domácností MRK používa na vykurovanie kachle, piecky, kozuby či krby, len pre 12% je zdrojom vykurovania ústredné kúrenie,
- 35% domácností využíva na ohrev teplej vody elektrický ohrievač, 31% sporák, 19% kachle,
- 30% domácností býva v obydliach so zatekajúcou strechou, vlhkými stenami či podlahou,
- Len 10% domácností MRK finančne nezaťažujú výdavky na bývanie.

Domácnosti, kvôli dostupnosti zdrojov energie, výrazne využívajú ako zdroj vykurovania, ale aj ohrevu teplej vody, drevo. Pričom veľkým problémom je spôsob jeho obstarania (v niektorých prípadoch nelegálne), ale aj vhodnosť dreva pre využitie ako zdroja tepla. Drevo sa používa nevhodne vysušené, mnohokrát priamo z lesa prinesené. Čo so sebou prináša výrazné znečistenie ovzdušia. Zhoršenie býva spôsobené využívaním neštandardných zdrojov – odpadu, ktorý sa MRK mnohokrát ponúka. Pre pôvodných vlastníkov odpadu (stavebné drevo (aj napustené chemickými ošetrovateľskými látkami), parkety, nábytok (lepidlá), plastové fľaše a vypálené motorové oleje) je jeho posunutie iným osobám jednoduchým a lacným spôsobom zbavenia sa odpadu. Pre MRK je zdrojom tepla. Ale pre všetku

populáciu predstavuje významné ohrozenie na zdraví prostredníctvom znečisteného ovzdušia z vykurovania domácností. Tu problém chudoby (energetickej) prerastá do významného celospoločenského problému, ktorý sa však neprejavuje len v MRK ale aj u majority.

Domácnosti v MRK využívajú na vykurovanie najmä (85%) zariadenia na biomasu, v ktorej sa však často spaľuje aj odpad.

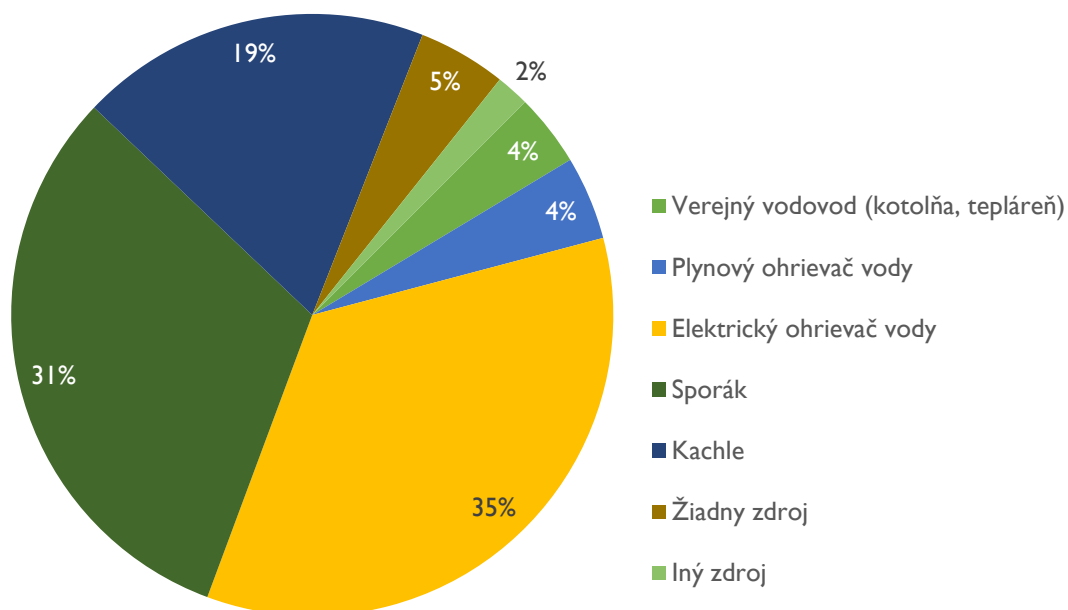
Graf 17: Zdroj vykurovania

Zdroj dát: EU SILC_MRK 2020

Najvýznamnejším spôsobom ohrevu teplej vody v MRK sú kachle a sporáky (podobne ako zdroj vykurovania).

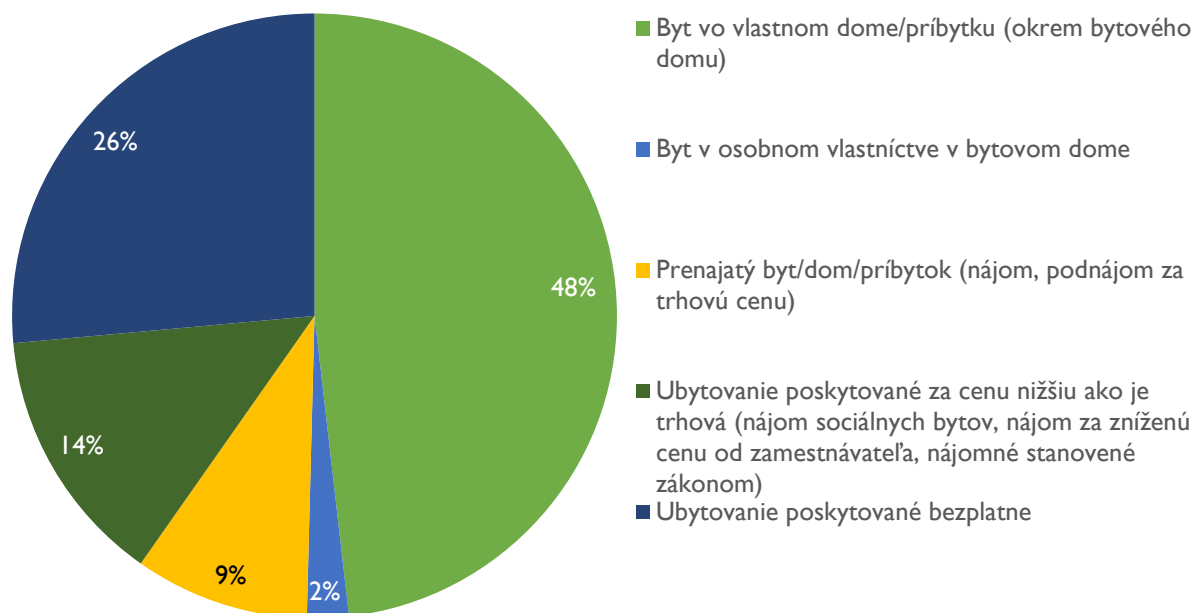
Graf 18: Spôsob ohrevu teplej vody

Zdroj dát: EU SILC_MRK 2020

Napriek dátam, ktoré ukazujú, že polovica domácností žije vo vlastných obydliach, tieto nie sú vlastnícky vysporiadané.

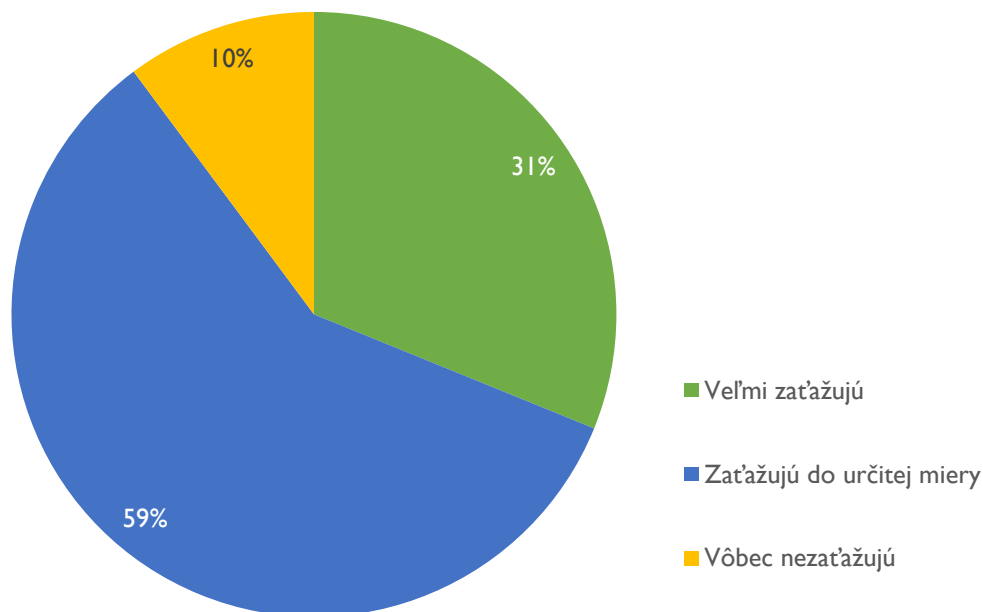
Graf 19: Vlastnícky vzťah k obydliu

Zdroj dát: EU SILC_MRK 2020

90% domácností považujú náklady na bývanie za zaťažujúce.

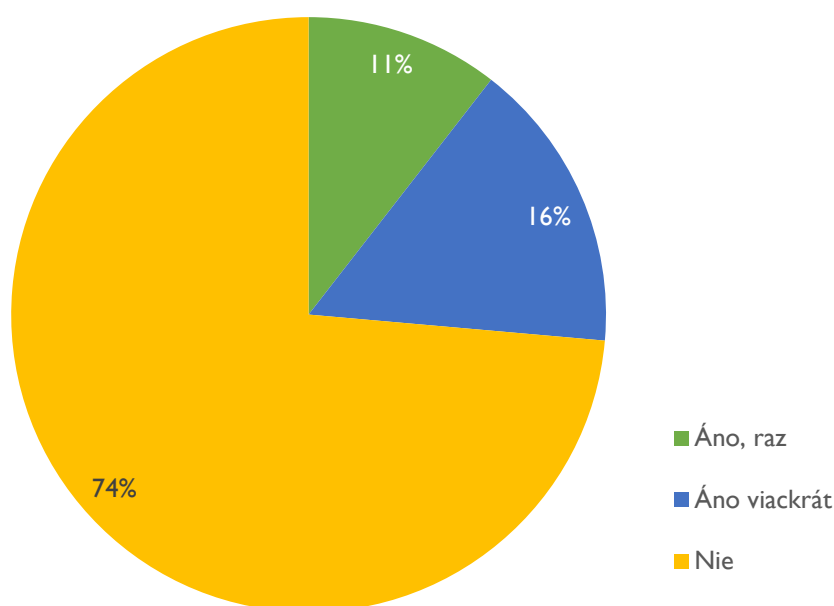
Graf 20: Náklady na bývanie ako finančná záťaž

Zdroj dát: EU SILC_MRK 2020

Tieto domácnosti však vykazujú problém s nedoplatkami za energie. 16% domácností viackrát počas posledných 12 mesiacov, ďalších 11% raz. Tu môže byť problémom nielen nedostatok financií, ale aj neschopnosť rozumného rozloženia výdavkov medzi produkty, ale aj v čase. Zo štatistického zisťovania sa však nedá identifikovať, koľko domácností je na energie reálne napojených (a teda majú možnosť mať nedoplatky).

Graf 21: Nedoplatky za kúrenie, elektrinu, plyn, počas posledných 12 mesiacov

Zdroj dát: EU SILC_MRK 2020

Na základe uvedeného, ďalších skúseností a výskumu²⁷ by mala byť pomoc pre MRK založená na komplexných intervenciách, ktoré by riešili štrukturálne problémy v tzv. rómskych osadách, kde sa koncentrujú najviac vypuklé prípady chudoby. Tieto problémy spočívajú v neadekvátnom manažmente odpadov, ale hlavne v neriešenej situácii s pozemkami, čo je jeden z kľúčových faktorov, ktorý bráni legalizácii obydli a adekvátnemu napojeniu na fyzickú infraštruktúru ako vodovod a kanalizácia. Tieto aktivity v oblasti zlepšovania životných podmienok v osadách musia byť primárne sprevádzané podporou zamestnávania a zamestnanosti MRK, a tiež aktivitami tzv. pomáhajúcich profesií, napríklad sociálnej práce, ktorá by zabezpečila, okrem iného, zvýšenie finančnej gramotnosti, pomoc s manažovaním dlhov domácností, získaním legálnych foriem bývania, ale aj pomoc pri administratívnych úkonoch vo vzťahu k iným inštitúciám ako napríklad Úrady práce. Domácnosti z MRK, pri splnení podmienok, majú rovnaký nárok na získanie dotácií ako majoritné domácnosti.

Jedným z ďalších opatrení je podpora zo strany obcí, miest a štátu pri realizácii či výstavbe nájomného sociálneho bývania so štandardnými zdrojmi vykurovania a energií, ktoré môžu pomôcť MRK domácnostiam k prekonaniu základných problémov spojených so zabezpečením vhodného bývania.

Zabezpečenie základného objemu energií v spoločensky prijateľnej forme môže byť riešené pomocou novej sociálnej dávky na kompenzáciu nákladov za energie (bývanie), predplatennej energie, ale aj dreva (suchého) ako náhrady za iné zdroje tepelnej energie (odpad, čerstvé drevo).

Hospodárne a uvedomelé správanie by mohlo byť zabezpečené inováciami ako aj podporou využívania OZE (napr. zo slnka) pri získavaní elektriny a tepla.

Nutnou súčasťou je práca najmä s mladšou generáciou.

²⁷ <https://www.prog.sav.sk/portfolio/odpad-ako-socialny-problem-vo-vylucenych-romskych-osidleniach/>
<https://www.prog.sav.sk/portfolio/vybavenost-kanalizaciou-v-romskych-osadach-ako-sa-na-slovensku-prejavuju-strukturalne-nerovnosti/>

Odporúčania pre zachovanie legálnych foriem bývania

Riešenie energetickej chudoby je úzko previazané aj s riešením prehlbujúceho sa problému bezdomovectva, ktoré je v niektorých špecifických prípadoch spôsobené stratou legálnych foriem bývania v dôsledku neschopnosti splácať svoje záväzky. Navrhované opatrenia na elimináciu energetickej chudoby budú podpornými aj v tejto oblasti.

- Začínajúc podporou sociálnej práce, ktorá pomôže ohrozeným domácnostiam správne zareagovať a hľadať riešenia zložitých životných situácií,
- Zavedením inštitútu verejného ochrancu práv v oblasti energetiky – energetického ombudsmana, na ktorého sa budú môcť ohrozené domácnosti v prípade nečakaných udalostí obrátiť,
- Podporou sociálneho bývania - výstavby nových bytov a ich spravodlivé rozdeľovanie medzi najohrozenejších zabezpečí miesto na bývanie tým, ktorí v súčasnosti končia na ulici ako bezdomovci,
- Rozšírením okruhu žiadateľov príspevku na bývanie, jeho oddelenie od dávky v hmotnej núdzi a správne nastavenie jeho výšky, pomôže zraniteľným domácnostiam s nedostatočnými príjmami financovať vlastné bývanie,
- Navrhované predplatným (kreditným) spôsobom financované platby za odber energie, ktoré by pri správnom nastavení mohli pomôcť nielen priebežne platiť za dodávky energií ale aj oddlžiť domácnosť súčasne so zabezpečením minimálnej potreby energie (viac na <https://www.vsd.sk/edso/domov/spolocnost/aktivity/predplatenka>) a možnosťou zachovať si svoje bývanie.
- A informovanosťou a pravidelným vzdelávaním obyvateľstva už od detského veku, ktoré by malo zabezpečiť vyššiu finančnú gramotnosť.

Záver

Hoci medzinárodné porovnania ukazujú Slovensko ako krajinu, v ktorej náklady na bývanie spôsobujú menej problémov ako v iných - a často aj vyspelejších - krajinách, energetická chudoba (prejavujúca sa aj vysokým podielom energetických výdavkov na príjme domácnosti) a s ňou súvisiace ťažkosti sú tu významne prítomné a zasluhujú si pozornosť verejnej politiky. Týka sa to najmä životných podmienok domácností, ktoré sa nachádzajú pod hranicou chudoby, ale nielen ich.

Rozsah a populačná štruktúra energetickej chudoby sa odvíja od toho, z akej perspektívy sa na ňu hľadí. Predložený text ponúka viaceré návrhy a argumenty, ktoré môžu pomôcť pri uvažovaní nad výberom vhodnej definície. Popri samotnom obsahu upozorňuje aj na niektoré dôležité metodologické a implementačné aspekty definovania energetickej chudoby, pretože tie ovplyvnia spôsob následného monitoringu a reportingu, ktorý zohráva kľúčovú úlohu pri nastavovaní a vyhodnocovaní politických opatrení. Dobrou praxou je, že zvolená definícia energetickej chudoby sa zvykne dopĺňať portfóliom ďalších ukazovateľov, ktorý jej dodávajú kontext.

Nepriaznivý pomer výdavkov na energie (alebo bývanie ako celok) k príjmom domácnosti, čo je frekventovaný bazálny ukazovateľ rôznych druhov sociálnych rizík, môže byť výsledkom aj energeticky neefektívneho správania. To treba brať pri formulácii opatrení do úvahy, avšak s tým, že je potrebné nájsť vo verejných politikách balans, ktorý spojí motiváciu k energeticky efektívnemu správaniu s adekvátnou pomocou. Tak, aby najzraniteľnejšie domácnosti neboli objektom toho, čo sa zvykne označovať ako “blaming the poor”, teda obviňovania zraniteľných skupín z ich vlastnej situácie. Energetická neefektivita však nie je len výsledkom správania a spotreby, ale aj kvality výstavby a technických parametrov obydla (izolácia, strecha, okná, dvere). Voľba definície energetickej chudoby a prípadného portfólia indikátorov môže napomôcť pri nastavovaní dotačných programov a ich vyhodnocovaní. Tie však musia byť cielene pripravené a aplikované výlučne na skupinu energeticky chudobných domácností. Celoplošné riešenia (napr. zastropovanie cien energií) môže viesť k prehľbovaniu rozdielov medzi najchudobnejšími a najbohatšími.

Predložený text ponúka viacero smerov, kadiaľ sa pri tvorbe verejných politik vybrať. Ako sa uvádza v nedávno prijatej *Koncepcii na ochranu odberateľov spĺňajúcich podmienky energetickej chudoby (2023)*, dôležitým krokom bude vytvorenie a inštitucionalizácia expertnej skupiny (skupín), ktoré budú - odrážajúc rôznorodosť perspektív a záujmov relevantných aktérov - hľadať konsenzus v oblasti implementácie zvoleného konceptu.

Použitá literatúra

- Barrella, R., Linares, J. I., Romero, J. C., Arenas, E., & Centeno, E. (2021). Does cash money solve energy poverty? Assessing the impact of household heating allowances in Spain. *Energy Research & Social Science*, 80, 102216. doi: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102216>
- Barrella, R., Romero, J.C. (2023) Unveiling hidden energy poverty in a time of crisis: a methodological approach for national statistics, IIT-23-012WP, https://www.iit.comillas.edu/publicacion/workingpaper/es/478/Unveiling_hidden_energy_poverty_in_a_time_of_crisis:_a_methodological_approach_for_national_statistics
- Dokupilová, D., & Filčák, R. (2021). Regional disparities as roots of energy poverty in Slovakia. In *Perspectives on Energy Poverty. EP in Post-Communist Europe* (pp. 206-221). London: Routledge.
- Dokupilová, D., Gerbery, D., Filčák, R. (2020). Energetická chudoba na Slovensku 2020: Od analýz k odporúčaniam pre verejné politiky. Retrieved from <http://www.prog.sav.sk/energeticka-chudoba-na-slovensku-2020-od-analyz-k-odporucaniam-pre-verejne-politiky>
- Gouveia, J. P., Palma, P., & Simoes, S. G. (2019). Energy poverty vulnerability index: A multidimensional tool to identify hotspots for local action. *Energy Reports*, 5, 187-201. doi:<https://doi.org/10.1016/j.egy.2018.12.004>
- Gouveia, J.P., Palma, P., Bessa, S., Mahoney, K., Sequeira, M. (2022). Energy Poverty National Indicators: Insights for a more effective measurement. EU Energy Poverty Advisory HUB. DG Energy. European Commission. Available at: https://energy-poverty.ec.europa.eu/system/files/2023-01/EPAH_Energy%20Poverty%20National%20Indicators%20Report_0.pdf
- Koncepcia na ochranu odberateľov spĺňajúcich podmienky energetickej chudoby, 2023, <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27993/2>
- OpenEx. (2019). European Energy Poverty Index. Retrieved from https://www.openexp.eu/sites/default/files/publication/files/european_energy_poverty_index_eepi_en.pdf
- Rademaekers, Koen, Yearwood, Jessica, Ferreira, Alipio, Pye, Steve, Hamilton, Anisimova, N. (2016). Selecting Indicators to Measure Energy Poverty. Trinomics
- Sokołowski, J., Lewandowski, P., Kielczewska, A., & Bouzarovski, S. (2020). A multidimensional index to measure energy poverty: the Polish case. *Energy Sources, Part B: Economics, Planning and Policy*, 15(2), 92–112. <https://doi.org/10.1080/15567249.2020.1742817>
- SOBD, Sčítanie obyvateľov bytov a domov, 2021, <https://www.scitanie.sk/>
- Stojilovska A,(2021): Energy poverty and the role of institutions: exploring procedural energy justice – Ombudsman in focus, *Journal of Environmental Policy & Planning*, DOI: 10.1080/1523908X.2021.1940895
- Stojilovska, A. Dokupilová, D., Gouveia, J.P., Bajomi, A., Tirado-Herrero, S., Feldmár, N., Kyprianou, I., Feenstra, M. (2023). As essential as bread: Fuelwood use as a cultural practice to cope with energy poverty in Europe, *Energy Research & Social Science*, Volume 97, 2023, 102987, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2023.102987>.

Štefánik, D. (2021), Určenie rizikových obcí s kvalitou ovzdušia ohrozenou lokálnym vykurovaním a zhoršenými rozptylovými podmienkami, SHMÚ, Bratislava, https://www.shmu.sk/File/oko/studie_analyzy/Popis%20met%C3%B3dy%20na%20ur%C4%8Denie%20rizikov%C3%BDch%20oblast%C3%AD.pdf

Štruktúrálna reforma regulačného rámca pre sieťové odvetvia, D8: Zraniteľní odberatelia a energetická chudoba – Analýza súčasnej praxe vo vybraných krajinách EÚ a odporúčania pre SR ÚRSO, 2022, https://www.urso.gov.sk/data/files/458_energeticka-chudoba-vystup-ey-srss.pdf

Thomson, H., Bouzarovski, S., & Snell, C. (2017). Rethinking the measurement of energy poverty in Europe: A critical analysis of indicators and data. *Indoor Built Environ.*, Aug;26(7):879-901. doi:10.1177/1420326X17699260

Tirado-Herrero, S. (2017). Energy poverty indicators: A critical review of methods. *Indoor and Built Environment* 26(7), pp 1018–1031. <https://doi.org/10.1177/1420326X17718054>

Príloha

Iniciatíva eKasa pre ľudí

Autor: Energetická Sloboda, nezisková organizácia

eKasa má potenciál byť mocným nástrojom pre boj s chudobou.

Od eKasy by okrem finančnej správy mohol mať úžitok aj bežný občan, napríklad takto:

1. Človek v núdzi ide na úrad, aby niekto posúdil, či je chudobný. Zoberie všetky faktúry ktoré má doma - za energie, vodné a stočné, nájomné.
2. Na úrade zosnímu QR kódy z dokladov. QR kód odkazuje na kontrolný zoznam k DPH v databáze Finančnej Správy SR (FS SR).
3. Úradník vidí, koľko čoho posudzovaný človek v núdzi spotreboval, koľko elektriny, plynu, vody a za aké obdobie. Aj palivové drevo.
4. Vytvorí sa jednoduchý počítačový program, ktorý exaktne správne (automatizovane, samostatne, bez potreby zásahu úradníka) určí na základe faktov energetický náklad a cenový náklad domácnosti – posudzovaného človeka.

Uvádzanie údajov z faktúry vyhotovenej na vyúčtovanie opakovaných dodávok energií v kontrolnom výkaze v databáze FS SR

Dodávateľom energií, ktorí sú s odberateľmi dohodnutí na opakovaných dodávkach energií za určité zúčtovacie obdobie a ktorí na tieto opakované dodávky energií vyhotovujú faktúry s paušálnymi sumami (napr. mesačne, štvrťročne) alebo vyhotovujú dohodu o platbách podľa § 75 ods. 2 zákona o DPH (tzv. splátkový kalendár), vzniká z opakovaných dodávok energií daňová povinnosť (dňom dodania podľa § 19 ods. 1 zákona o DPH).

Keď dodávateľia (skrz meranie distribútorov) zistia k poslednému dňu zúčtovacieho obdobia skutočný odber energie za príslušné zúčtovacie obdobie a vypočítajú rozdiel medzi cenou skutočne odobratého množstva energie a súčtom cien už „vyfakturovaných“ opakovaných dodávok energií počas príslušného zúčtovacieho obdobia, tento rozdiel sa považuje za opravu základu dane a dane. Rozdiel, ktorý môže byť kladný, resp. záporný (nedoplatok, resp. preplatok) dodávateľia energií fakturujú odberateľom opravnou faktúrou (tzv. „vyúčtovacia faktúra“). Údaje z opravy základu dane a dane uvádzajú dodávateľia energií do daňového priznania za zdaňovacie obdobie, v ktorom vyhotovili opravnú faktúru. Rovnako príslušné údaje z opravnej faktúry uvádzajú kontrolného výkazu za zdaňovacie obdobie, v ktorom vyhotovili opravnú faktúru.

Problematika uvádzania tzv. „vyúčtovacích faktúr“, ktoré sa považujú za doklady o oprave základu dane, vyhotovených **dodávateľmi energií** v kontrolnom výkaze k DPH bola predmetom 13. zasadnutia Komisie na zabezpečenie jednotného metodického výkladu za oblasť dane z pridanej hodnoty, ktoré sa uskutočnilo dňa 9.6.2014.

Zápis zo zasadnutia, v ktorom boli prijaté závery k riešeniu tejto problematiky, je zverejnený tu:

https://www.financnasprava.sk/_img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Profesionalna_zona/Dane/Zasadanie/2014.06.27_zapis_13_zasadnutie_komisie_DPH.pdf

Kontrolný výkaz položky finančná správa

<https://pfseform.financnasprava.sk/Formulare/Poucenia/KVDPHvI7-poucenie.pdf>

Identifikačné číslo pre daň odberateľa	Poradové číslo faktúry	Dátum dodania tovaru alebo služby alebo dátum prijatia platby	Základ dane v eurách	Číselný kód tovaru (tovar podľa § 69 ods. 12 písm. f) a g) zákona)	Druh tovaru (tovar podľa § 69 ods. 12 písm. h) a i) zákona)	Množstvo tovaru (tovar podľa § 69 ods. 12 písm. f) až i) zákona)	Merná jednotka
--	------------------------	---	----------------------	--	---	--	----------------

Zdroj: Finančné riaditeľstvo SR

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že sú k dispozícii:

- Nespochybniteľné údaje o množstvách, cenách, komoditách a obdobiach, kedy boli tovary (energetické komodity) dodané a aj za opravy.
- Exaktné náklady za bývanie – kontrolné výkazy platia aj pre poskytovateľov bývania – v databáze nájdeme aj položky za nájom napríklad, vodu a stočné, drevo, uhlie.

Databáza FS SR je už teraz kompletná a správna (vysoko spoľahlivá), takže rozšírením o jeden EIC kód alebo zavedenie tabuľky na mapovanie EIC a interný index dtb FS SR (novelou zákona o eKase) poskytne do jedného roka spoľahlivé vyčíslenie celkových nákladov pre domácnosť v energetickej núdzi (chudobe).

Posilní sa výber daní pre štát.